

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΜΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Του Χαχάνι Ηλία

ΑΜ: 1532018007

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Δρ. ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΕΞΕΡΤΖΟΓΛΟΥ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Για πολλούς αιώνες, η Ιταλία ήταν ένα ψηφιδωτό από πολλά κατακερματισμένα κράτη που οι Γάλλοι ενοποίησαν μετά την εισβολή τους στην ιταλική χερσόνησο το 18^ο αιώνα και καθιέρωσαν τα κράτη αυτά ως Δημοκρατίες. Το 19^ο αιώνα η ενοποίηση της Ιταλίας σηματοδότησε την στροφή προς την ίδρυση των νέων εθνικών κρατών. Η ενοποίηση της Ιταλίας επετεύχθη από τις προσπάθειες προσωπικοτήτων όπως ο Mazzini, ο Cavour, ο Garibaldi και από έξωθεν βοήθεια. Η ιταλική ενότητα πραγματοποιήθηκε ξαφνικά με έναν λαό που για αιώνες ήταν διαιρεμένος. Για την ενοποίηση στην ουσία λήφθηκαν πολλά μέτρα, ενώ η διοίκηση και το δικαστικό σύστημα αναδιοργανώθηκαν.

Η έρευνα εστιάζει στην διαδικασία ενοποίησης και ίδρυσης του ιταλικού κράτους κατά την περίοδο 1861-1870. Ο επιμέρους στόχος που τίθεται, αφορά την εξέταση του θέματος υπό την ανάλυση των θεσμικών αλλαγών που προέκυψαν από τις ιστορικές συνθήκες. Η μέθοδος που θα ακολουθηθεί για να επιτευχθεί ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση που προέρχονται από την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία.

Λέξεις- κλειδιά: Ιταλία, ενοποίηση, εθνικό κράτος

ABSTRACT

For many centuries, Italy was a mosaic of many smaller states that the French united after their invasion of the Italian peninsula in the 18th century and established these states as Democracies. In the 19th century, when Italy was finally united, it was a sign that its people were then making a shift towards the establishment of new nation-states. The unification of Italy was done under the efforts of personalities such as Mazzini, Cavour, Garibaldi and foreign aid. The Italian unit was suddenly acquired by a people that had been divided for centuries. In fact, many measures have been taken to consolidate, while the administration and the judiciary have been reorganized.

The purpose of the research focuses on the process of unification and establishment of the Italian state during the period 1861-1870. The individual goal is to examine the issue under the analysis of the institutional changes that have arisen from the historical circumstances. The method that will be followed to achieve the purpose of this work is the bibliographic review from the Greek and foreign language bibliography.

Keywords: Italy, unification, nation state

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλαν ως προς την εκπόνηση της.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου, Δρ. Χαρίλαο Εξερτζόγλου, σχετικά με την ανάθεση της εργασίας, για την καθοδήγησή του, τις υποδείξεις του και την αμέριστη συμπαράστασή του από την αρχή μέχρι το τέλος.

Τέλος επιθυμώ να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόηση που επέδειξε σε όλη τη διάρκεια του σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

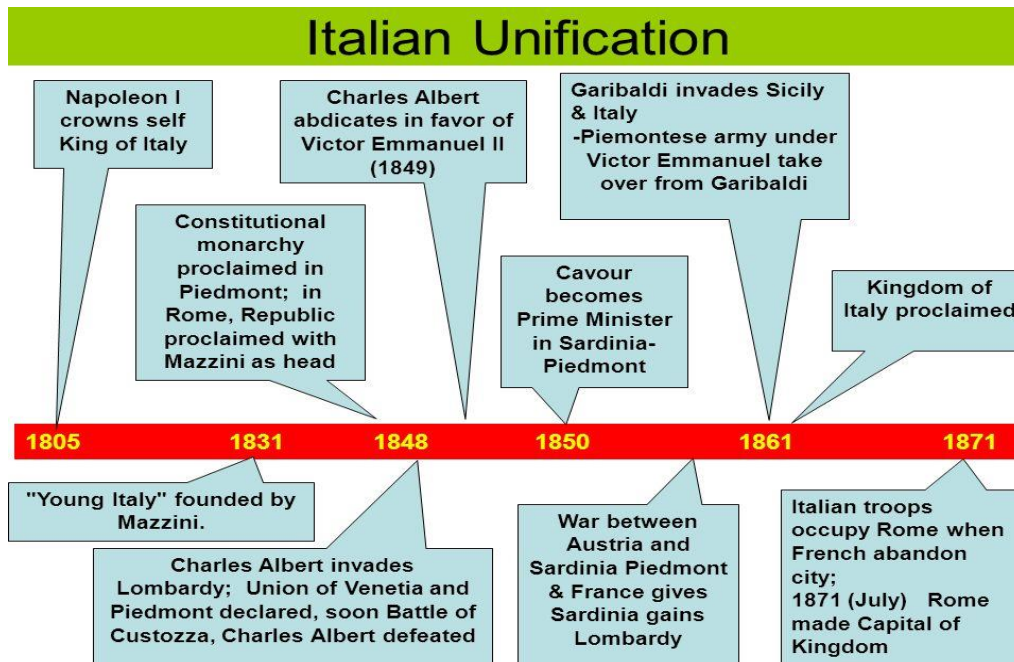
ABSTRACT

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

1. : Εισαγωγή.....	Σελ. 5-7
2. : Η κατάσταση του ιταλικού κράτους το 1861.....	Σελ. 7-8
2.1 : Η εθνική' αντίληψη των Ιταλών.....	Σελ. 8-9
3. : Ο Α' Πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας.....	Σελ. 9-12
3.1: Ο Β' Πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας	Σελ.11-12
4. : Ο τελευταίος πόλεμος – Ο Γ' πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας.....	Σελ.12-17
4.1: Η απελευθέρωση του Βένετο.....	Σελ.14-15
4.2: Η απελευθέρωση της Ρώμης.....	Σελ.16-17
5. : Το βασίλειο της Ιταλίας (1861-1870).....	Σελ.17-19
6. : Η Ιταλική Αναγέννηση.....	Σελ.19-30
6.1: Πολιτικό Σύστημα και Εθνική Ταυτότητα.....	Σελ.20-22
6.2: Τοπικές ανισοροπίες και κοινωνία.....	Σελ.22-23
6.3: Η θεσμική οργάνωση του νέου κράτους.....	Σελ.24-26
6.4.: Τα προβλήματα ηγεσίας.....	Σελ.26-28
6.5: Τα ζητήματα της Νοτίου Ιταλίας.....	Σελ.28-29
6.6: Η τοπική κυβέρνηση.....	Σελ.29-30
7. : Τα οικονομικά δεδομένα.....	Σελ.30-32
7.1: Οικονομία και ενοποίηση.....	Σελ.31-32
8. : Η συμβολή των προσωπικοτήτων στην ιταλική ενοποίηση.....	Σελ.32-40
8.1: Giuseppe Garibaldi.....	Σελ.33-36
8.2: Πάπας Πίος ΙΧ.....	Σελ.36-37
8.3: Conte Cavour.....	Σελ.37-40
9. : Συμπεράσματα.....	Σελ.40-43
Βιβλιογραφικές αναφορές	Σελ.43-44

1.: Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η διαδρομή που ακολούθησε η ιταλική χερσόνησος από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι τη δημιουργία του ιταλικού κράτους το 1871. Επιδιώκεται να δοθεί η σύνδεση των σημαντικότερων γεγονότων από την κατάληψη της ιταλικής χερσονήσου από τα γαλλικά στρατεύματα μέχρι την ιταλική ενοποίηση. Προσπαθεί να απαντήσει τι είναι το “*Risorgimento*” και γιατί προέκυψε. Αν, και κάτω από ποιες προϋποθέσεις, διαμορφώθηκε εθνική συνείδηση το 19^ο αιώνα στην περιοχή. Επιδιώκεται να δοθεί έμφαση στο πώς η οικονομία και οι μετασχηματισμοί στην κοινωνία αλλά και πώς οι επαναστατικές οργανώσεις, και τελικώς πίσω από αυτές, κοινωνικά στρώματα ή ομάδες πιέζουν για αλλαγές και παλεύουν για υλοποίηση πολιτικών στόχων και προγραμμάτων. Εξετάζεται ακόμα πώς οι πολιτικές αντιπαραθέσεις -ή και συνεργασίες- σε διακρατικό, διπλωματικό επίπεδο ή μεταξύ κοινωνικών ομάδων οδηγούν στην ιταλική ενοποίηση. Πρέπει να αναφέρουμε πως η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία ήταν θετικές απέναντι σε αυτό το ενδεχόμενο αλλά δεν προέβαιναν σε καμία ενέργεια καθώς δεν μπορούσαν να εναντιωθούν σε αυτά τα οποία επιθυμούσε και διασφάλιζε η Αυστρία. Επίσης, οι προσωπικότητες έπαιξαν πολύ ισχυρό ρόλο για αυτό και δε μπορούν να αποσιωπηθούν. Ωστόσο θα ήταν λάθος να θεωρήσουμε πως η ενοποίηση είναι απλά αποτέλεσμα υπογραφών και μεγάλων αντρών. Η δυναμική της οικονομίας και του διεθνούς συσχετισμού, οι εξελίξεις στην Ευρώπη και ο φόβος των κυρίαρχων τάξεων για τον λαϊκό παράγοντα, οι εξεγέρσεις, τα προγράμματα των επαναστατικών ομάδων και οι αδυναμίες τους, όλα αυτά μαζί οδήγησαν στο αποτέλεσμα του 1871. Είναι χαρακτηριστικό για τα όρια των προσωπικοτήτων πως μέσα σε αυτά τα εβδομήντα χρόνια βαθιά συντηρητικές προσωπικότητες πήραν ιδιαίτερα προοδευτικά μέτρα όπως ο Κάρολος Αλβέρτος και ο Κάρολος Φίλιππος ενώ ριζοσπάστες και επαναστάτες έκαναν συμβιβασμούς, κατέπνιξαν ακόμα και λαϊκές ή αγροτικές εξεγέρσεις όπως ο Garibaldi στη Σικελία.

Πίνακας με το χρονοδιάγραμμα της ενοποίησης

Κεντρικό ρόλο στην εργασία έχει το βασίλειο της Σαρδηνίας, το γνωστό Πεδεμόντιο, ακριβώς γιατί αποτελεί και την ατμομηχανή των εξελίξεων. Ωστόσο, γίνεται προσπάθεια να μη χαθούν από το κάδρο και οι υπόλοιπες περιοχές και ειδικά πόλεις και κράτη με πρωταγωνιστικό ρόλο τόσο στις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις, όσο και κατά τις εξεγέρσεις στην διάρκεια του 19^{ου} αιώνα.

Ειδικότερα, οι ερευνητικοί στόχοι που τίθενται είναι οι ακόλουθοι:

- Να μελετηθεί η έννοια του Κράτους και της εθνικής ταυτότητας
- Να περιγραφεί ο Γ' πόλεμος για την Ανεξαρτησία της Ιταλίας
- Να αξιολογηθεί το πολιτικό σύστημα της Ιταλίας της εποχής εκείνης
- Να ερμηνευθούν οι ανισότητες της εποχής εκείνης εντός του νεοσύστατου κράτους της Ιταλίας
- Να καταγραφεί η συμβολή των προσωπικοτήτων στην ιταλική ενοποίηση.

Την βασικότερη έννοια της εργασίας αποτελεί ο πολιτισμός, διότι είναι ένα πλαίσιο κοινωνικής ζωής και παρέχει ένα πρότυπο οργάνωσης της κοινής ζωής των ατόμων μιας κοινότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, η συνεισφορά της έρευνας στην επιστήμη εντοπίζεται στα συμπεράσματα που εξάγονται και την πρωτοτυπία προσέγγισης του θέματος.

Η δομή της διπλωματικής εργασίας αποτελείται από εισαγωγή, επισκόπηση της βιβλιογραφίας και συμπέρασμα. Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας διακρίνεται σε επτά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην έννοια του Κράτους και της εθνικής ταυτότητας, το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στο Α΄ και Β΄ Πόλεμο Ανεξαρτησίας της Ιταλίας, διότι αυτός διαμόρφωσε και το έδαφος για τον τελευταίο πόλεμο, τον Γ΄ Πόλεμο της Ανεξαρτησίας που παρουσιάζεται στο τρίτο κεφάλαιο. Συγκεκριμένα, στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά για την απελευθέρωση του Βένετο και της Ρώμης και τους νόμους για τις εγγυήσεις που θεσπίστηκαν. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται το βασίλειο της Ιταλίας και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο πολιτικό σύστημα, τις τοπικές ανισορροπίες και την πολιτική σκηνή της Ιταλίας μετά την ενοποίηση. Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται η θεσμική οργάνωση του νέου Κράτους και τα προβλήματα ηγεσίας που είχαν προκύψει. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι προσαρτήσεις που ευνόησαν την οικονομική ενοποίηση της Ιταλίας και στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την ξεχωριστή συμβολή των προσωπικοτήτων στην ιταλική ενοποίηση. Το συμπέρασμα συνοψίζει τα σημαντικότερα σημεία της εργασίας, αποτυπώνει την προσωπική αίσθηση που δίνεται από τη μελέτη των πηγών και ταυτόχρονα δίνεται αφορμή για την καταγραφή νέων ερωτημάτων προς διερεύνηση στο άμεσο μέλλον.

2. Η κατάσταση του ιταλικού κράτους το 1861

Την χρονική περίοδο 1861 21.770.000 ψυχές σε Βενετία και 4.000.000 στο Λάτιο βρίσκονταν εκτός εθνικού κορμού. Η ενοποίηση που είχε επιτευχθεί μέχρι στιγμής αφορούσε τις Ηνωμένες Επαρχίες της Κεντρικής Ιταλίας, επίσης γνωστές ως Ένωση της Κεντρικής Ιταλίας, και τη Συνομοσπονδία της Κεντρικής Ιταλίας ή Γενική Κυβέρνηση της Κεντρικής Ιταλίας, ήταν ένα κράτος δορυφόρος μικρής διάρκειας του Βασιλείου της Σαρδηνίας. Το κράτος αυτό είχε προέλθει από την ένωση του πρώην Μεγάλου Δουκάτου της Τοσκάνης, του Δουκάτου της Πάρμα, του Δουκάτου της Μόντενα, και το βόρειο μέρος των παπικών κρατών, μετά την εκδίωξη των μοναρχών τους από λαϊκές επαναστάσεις και το βασίλειο των

δύο Σικελιών. Όλες αυτές οι περιοχές διακρίνονταν για τις διαφορές τους στη διοίκηση, στο πολιτικό σύστημα, τους νόμους, στη γλώσσα, στην επικοινωνία, την οικονομία, την δημοσιονομική πολιτική, τη νομισματική κυκλοφορία και άλλα. Ιδιαίτερα στις πόλεις του Νότου προστέθηκε και το κακό σιδηροδρομικό και οδικό δίκτυο που δυσκόλευε την επικοινωνία και τον κρατικό έλεγχο.

Τα οικονομικά δεδομένα του νεοσύστατου ιταλικού κράτους χαρακτηρίζονταν ως μη υγιή, καθώς προϋπήρχαν μεγάλα χρέη, που σε συνδυασμό με τις μεγάλες ανάγκες οργάνωσης συνέθεταν μία αρνητική εικόνα του κρατικής λειτουργίας.

2.1: Η εθνική αντίληψη των Ιταλών

Ο ιταλικός εθνικισμός διακρίνεται σε δύο κατευθύνσεις : την πολιτική/επαναστατική, και την λογοτεχνική/επιστημονική. Ο πολιτικός εθνικισμός συνδέεται τόσο με το πρόσωπο του Ματσίνι όσο και με το βασίλειο της Σαρδηνίας. Ο εθνικισμός έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ως μέσο σύνδεσης των ανομοιογενών ζητημάτων και στοιχείων. Η μη προσάρτηση της Ρώμης και της Βενετίας εκλήφθηκαν ως ένδειξη εθνικής αδυναμίας. Καθώς η Ρώμη αποτελούσε εθνικό σύμβολο της Ιταλίας ως αιώνια πόλη, η αίσθηση της αποτυχίας στην προσπάθεια προσάρτησής της, ήταν ιδιαίτερα έντονη. Στην ίδια τη Ρώμη , ο ηγεμόνας και επικεφαλής του κρατιδίου, Πάπας Πίος ΙΧ απειλούσε με συνεχή αφορισμό όσους θα συμμετείχαν σε δραστηριότητες που θα προέβαλαν μία ενωτική ιταλική πολιτική . Η συνεχής σύγκρουση με την εκκλησία αποτελούσε στοιχείο της ευθραυστότητας του νεοσύστατου Ιταλικού κράτους. Σε όλη τη δεκαετία του 1860 υπήρξε στην Νότιο Ιταλία σημαντική έκρηξη της ληστείας, πράγμα ιδιαίτερα αρνητικό στην προσπάθεια για ολοκλήρωση της ενοποίησης. Οι αποτυχημένες προσπάθειες για τη συγχώνευση των πλουσίων του Βορρά και των φτωχών αγροτών του Νότου ήταν κάτι το οποίο έδειχνε την αδυναμία του εγχειρήματος. Η εδαφική ακεραιότητα αποτελούσε δύσκολο έργο για τη δεκαετία της ενοποιητικής της προσπάθειας. Από το 1859 και έπειτα ο κλάδος της γεωργίας άρχισε να εισέρχεται στο καπιταλιστικό σύστημα, η παραγωγικότητα αυξανόταν διαρκώς, καθώς οι ανάγκες αγοράς αυξάνονταν και οι μικροκαλλιεργητές μετατράπηκαν σε εργάτες γης ή ακόμα σε μετανάστες. Στη νότια Ιταλία όμως τα πράγματα ήταν εντελώς αντίθετα με τον Βορρά. Η εθνική συνείδηση καλλιεργήθηκε από τον τύπο κυρίως, ως συνέχεια της πολιτιστικής κληρονομιάς του Ιταλικού Κράτους. Έκτοτε μιλάμε για επαρχιακά συμβούλια και δικαστήρια. Στην περιοχή της Τοσκάνης οι δημοκράτες είχαν δύναμη και μάλιστα προέρχονταν από το χώρο της

δικηγορίας και της δημοσιογραφίας. Γενουάτες και Σαρδόνιοι επιδίωκαν την συγχώνευση των κρατών. Στα πρόσωπα που οφείλονταν οι εξεγέρσεις αναγνωρίζονταν πληθώρα επαγγελματιών ανδρών δικηγόρων και δημοσιογράφων. Η έκταση των εξεγέρσεων προσδιορίζονταν και από την παρουσία Γάλλων και Αυστριακών σε περιοχές του Ιταλικού Κράτους. Ειδικά η παρουσία αυστριακών στρατευμάτων ήταν αισθητή σε αρκετές περιοχές όπως η Τοσκάνη, η Λομβαρδία, η Βενετία και άλλες. Όπως γίνεται αντιληπτό η ενοποίηση ήταν μια σύνθετη διαδικασία για την υλοποίηση της οποίας έπρεπε να είναι και σύμφωνες οι Μεγάλες Δυνάμεις εκείνης της εποχής.

3.: Ο Α' πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας

Αρχικά είναι ανάγκη να αναφερθούμε στον πρώτο πόλεμο του 1848 έως 1849 που χαρακτηρίστηκε ανεπιτυχής. Υπήρξαν δυο φάσεις σε αυτό τον πόλεμο. Στην Α' φάση 23 Μαρτίου-9 Αυγούστου 1848, το Βασίλειο της Σαρδηνίας με επικεφαλής τον Κάρλο Αλμπέρτο επεδίωξε να εκδιώξει τους Αυστριακούς. Ωστόσο, σύντομα οι προσωπικές επιδιώξεις του, για προσάρτηση της Λομβαρδίας και του Βένετο, παρά το ενδιαφέρον του για τις μάχες εναντίον των Αυστριακών, ενίσχυσαν την καχυποψία που διατηρούσαν για το πρόσωπό του τόσο οι δημοκρατικοί όσο και οι ηγεμόνες των ιταλικών κρατών που είχαν εμπλακεί στον πόλεμο. Ήταν φανερή η προσπάθειά του να αφαιρέσει από τους δημοκρατικούς την ηγεσία του επαναστατικού κινήματος, συμπλέοντας με τα συμφέροντα της φιλελεύθερης αριστοκρατίας και της μεγάλης αστικής τάξης που είχαν στηρίξει την επέμβαση του οίκου της Σαβοΐας. Έτσι, τις αρχικές επιτυχίες στο πεδίο της μάχης διαδέχτηκε η ανάκαμψη των Αυστριακών που κατέληξε σε συνθηκολόγηση. Έπειτα, η Β' φάση 12-23 Μαρτίου 1849, όπου μετά από επτά μήνες εκχειρίας οι δημοκρατικοί, ενισχυμένοι από τις επιτυχίες τους στη Ρώμη και την Φλωρεντία, έπεισαν τον Κάρλο Αλμπέρτο να ακυρώσει την ανακωχή του Σαλάσκο. Με αυτό τον τρόπο, το Βασίλειο της Σαρδηνίας ξαναμπήκε στον πόλεμο στις 20 Μαρτίου 1849, τη στιγμή που η Αυστρία ανακτούσε τις δυνάμεις της σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο και οι Πιεμοντέζοι ταλαιπωρούνταν από εσωτερικές διαφωνίες. Μέσα σε αυτό το κλίμα η ηγεσία του στρατού ανατέθηκε σ' έναν ξένο, τον Πολωνό αξιωματικό Χσανόφσκι (Chrzanowski), πρόσωπο με μικρή επιρροή στο στράτευμα και περιορισμένη γνώση της ιταλικής γλώσσας.

Ο πόλεμος κράτησε μόλις τρεις μέρες, καθώς ο στρατός του Πιεμόντε συνεντρίβη από τους Αυστριακούς στη Νοβάρα στις 23 Μαρτίου. Ο Κάρλο Αλμπέρτο αναγκάστηκε να παραιτηθεί υπέρ του γιου του Vittorio Emanuele Β' και το ίδιο βράδυ αναχώρησε σε εκούσια εξορία στο Πόρτο, όπου πέθανε μερικούς μήνες αργότερα. Ο νέος βασιλιάς την επομένη (24 Μαρτίου 1849) υπέγραψε ανακωχή στο Βινιάλε με τον στρατηγό Ραντέσκι. Η συμφωνία δεν είχε εδαφικές ή άλλες απώλειες για το Βασίλειο της Σαρδηνίας. Προέβλεπε όμως την κατάληψη της περιοχής της Νοβάρας από τους Αυστριακούς, την εγκατάσταση αυστριακού στρατού στην πόλη της Αλεσσάντριας και την καταβολή ενός μεγάλου χρηματικού ποσού ως πολεμική αποζημίωση στους Αυστριακούς. Το Βασίλειο της Σαρδηνίας μπόρεσε επίσης να διατηρήσει το συνταγματικό του καθεστώς αποτελώντας την εξαίρεση στην Ιταλία.

Εν κατακλείδι, παρά την αποτυχημένη έκβαση των πρώτων ιταλικών επαναστάσεων της διετίας 1848-49, στα θετικά αυτής της περιόδου, σε ό,τι αφορά τον αγώνα για την Ιταλική Παλιγγενεσία, καταγράφεται η ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας των Ιταλών και η διεκδίκηση του αιτήματος για εθνική αυτοδιάθεση μέσα από την αξιοποίηση των αδύναμων σημείων που ήταν πλέον ορατά στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων.

Καταγράφεται, επίσης, η διαμόρφωση ενός corpus ανθρώπων που θα πρωταγωνιστούσαν σε ιδεολογικό και πρακτικό επίπεδο, έχοντας καταλήξει, παρά τις μεταξύ τους διαφορές, σ' ένα κοινό συμπέρασμα: όποια κι αν θα ήταν η έκβαση του ιταλικού ζητήματος σε επίπεδο πολιτειακής οργάνωσης, η εκδίωξη των Αυστριακών και η εξασφάλιση της εθνικής ανεξαρτησίας των Ιταλών αποτελούσαν απόλυτες προτεραιότητες. Όλα αυτά έκαναν επιτακτική την ανάγκη για ενοποίηση, γεγονός που οδήγησε σε δεύτερη σύγκρουση το 1859.

Η Ιταλία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα

3.1: Ο Β' πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας

Ο δεύτερος πόλεμος για την ιταλική ενοποίηση ήταν μία εκ των σημαντικότερων συγκρούσεων που συνέβαλαν στη δημιουργία της σύγχρονης Ιταλίας. Η διάρκειά του ήταν από το 1859 έως και το 1861. Το καλοκαίρι του 1859 οι μετριοπαθείς πήραν τον έλεγχο στην περιοχή της Εμίλια-Ρομάννα, χρησιμοποιώντας μια ρητορική που στηριζόταν στην ιταλική ενοποίηση, κυρίως όμως με σκοπό να προστατεύσουν την περιουσία τους από έναν γενικότερο αναβρασμό. Για να το πετύχουν αυτό, παρέδωσαν την εξουσία και τη διοίκηση κατευθείαν στο Πεδεμόντιο καταστέλλοντας τους «Μαντσινικούς» χωρίς ιδιαίτερη διαφορά από τους αυστριακούς. Στην Τοσκάνη σε μια από τις λίγες περιοχές που οργανώνεται πραγματική λαϊκή εξέγερση οι μετριοπαθείς προσπαθούσαν με νύχια και με δόντια να διατηρήσουν την ηρεμία. Στις 27/4/1859 μαζικές διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις διατάραξαν την ηρεμία της Φλωρεντίας.

Σε αντίθεση με τους μετριοπαθείς στην περιοχή της Εμίλια-Ρομάννα οι αστοί μεταρρυθμιστές της Τοσκάνης υποστήριζαν την ανεξαρτησία της περιοχής και δεν ήταν υπέρ ενός σχεδίου πρόσδεσης της με το Πεδεμόντιο. Όμως ο φόβος της κοινωνικής εξέγερσης τους οδήγησε τελικά στο συμπέρασμα ότι η καλύτερη επιλογή ήταν η “κατάκτηση” τους από το Πεδεμόντιο και αυτό επέλεξαν σε συνεννόηση με τον Καβούρ.

Μετά την λήξη του πολέμου το Πεδεμόντιο βγήκε κερδισμένο με νέα εδάφη, αλλά ακριβώς αυτή η υπογραφή αυτής της συνθήκης καθώς και το μοίρασμα των εδαφών μεταξύ Αυστρίας, Γαλλίας, Ιταλίας ήταν αυτό που πυροδότησε εκ νέου εξελίξεις. Οι επιτυχίες του Πεδεμοντίου και των εθνικιστών του ιταλικού Βορρά λειτούργησαν ως καταλύτης στο Νότο καθ' όσων ακολούθησε ο Garibaldi με τις κατακτήσεις του στη Σικελία, τον Μάιο έως τον Αύγουστο του 1860.

Τον Μάιο του 1859, ο Γκαριμπάλντι, ο οποίος δρούσε ως τότε στην κεντρική Ιταλία, αποβιβάστηκε μαζί με 1.000 περίπου “ερυθροχίτωνες” οπαδούς του στη Σικελία. Οι άνθρωποι αυτοί ήταν κυρίως νεαροί αστοί φοιτητές ή νεαροί τεχνίτες με δημοκρατικό παρελθόν, οι περισσότεροι από τους οποίους είχαν ήδη πολεμήσει. Η διασπορά των κυβερνητικών δυνάμεων και η αδράνειά τους, επέτρεψε στον Γκαριμπάλντι να εδραιώσει την κυριαρχία του και να προσελκύσει πολλούς ένοπλους οπαδούς. Σύντομα είχε στη διάθεσή του ισχυρές επαναστατικές δυνάμεις, πλέον και από τις τάξεις των αγροτών, με τις οποίες κέρδισε αποφασιστικές νίκες .

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα από την εκστρατεία του Garibaldi στη Σικελία ήταν η πτώση της πρωτεύουσας του νησιού, το Παλέρμο. Η πόλη αυτή αποτελούσε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά και πληθυσμιακά κέντρα της νότιας Ιταλίας. Χάρη σε αυτό γεγονός η νίκη του στρατηγού στη Σικελία ήταν εξασφαλισμένη. Ωστόσο, η κατάσταση στην ηπειρωτική χώρα ήταν ακόμη αβέβαιη.

Παρόλα αυτά τον ίδιο Αύγουστο ο Γκαριμπάλντι οργάνωσε τους επαναστάτες σε λαϊκό στρατό για να απελευθερώσει το Βασίλειο των δυο Σικελών και πέρασε στην ηπειρωτική Ιταλία. Εκεί συνάντησε μικρή αντίσταση από τα βουρβωνικά στρατεύματα και τον επόμενο μήνα εισήλθε επικεφαλής ισχυρών δυνάμεων στη Νεάπολη. Ακολούθησε η Μάχη του Volturno η οποία πραγματοποιήθηκε στη 1 Οκτωβρίου του 1860, ανάμεσα στο στρατό του Νότου με αρχηγό τον Γκαριμπάλντι και των Δυνάμεων της Νάπολης που υπερασπίζονταν την Κάπουα . Ο Γκαριμπάλντι όμως κατάφερε να αποκρούσει τις αποσπασματικές επιθέσεις απέναντι στο στράτευμά του και να επικρατήσει. Λίγο μετά την μάχη ο στρατηγός αποφάσισε να παραδώσει τη διοίκηση του νότιου στρατού στο Πιεμόντε. Το πέρας της συναντήσεώς του με τον βασιλιά σηματοδότησε και το τέλος του ρόλου του σχετικά με το δεύτερο πόλεμο της Ιταλικής ενοποίησης. Δεν παραβλέπεται το γεγονός ότι υπήρχε απογοήτευση στο πρόσωπό του η οποία σχετιζόταν με το ότι η Ρώμη και η Βενετία βρισκότουσαν έξω από το νέο βασίλειο.

Το βασίλειο της Ιταλίας αποτελούνταν πλέον από το Πιεμόντε, τη Σικελία και τα κεντρικά ιταλικά δουκάτα. Αν και η Ειρήνη της Ζυρίχης δεν έλυσε το ζήτημα που είχε δημιουργηθεί

μεταξύ των δουκάτων, επιβεβαίωσε ωστόσο την τελική παραχώρηση της Λομβαρδίας στο Πιεμόντε.

4.: Ο τελευταίος πόλεμος - Ο Γ' πόλεμος για την ανεξαρτησία της Ιταλίας

Στο επίκεντρο των πολιτικών προθέσεων εντάχθηκαν πόλεις όπως η Ρώμη, το Λάτιο, το Βένετο, το Τρεντίνο και η Βενέτσια- Τζούλια. Αναφορικά με την ένταξη της Ρώμης υπήρξαν σημαντικές ενέργειες που έβρισκαν αντίθετο τον Πάπα Πίο ΙΧ. Συμπληρωματικά θα αναφερθούν οι ενέργειες των κληρικών ανά την επικράτεια καθώς και η προστασία από τους Γάλλους, οι οποίοι ενεργούσαν βασιζόμενοι στον εγγυητικό τους χαρακτήρα. Επειδή οι προσπάθειες διαλόγου και διαπραγματεύσεων ήταν άκαρπες, την δράση ανέλαβε ο Γκαριμπάλντι ο οποίος το 1862 πήγε στη Σικελία συγκέντρωσε περίπου 1.000 εθελοντές και πήγε στην Καλαβρία προκειμένου να κατακτήσει το παπικό κράτος. Ο Γκαριμπάλντι αρνήθηκε να διακόψει την επιχείρηση και ο Ρατάτσι αναγκάστηκε να ακινητοποιήσει τον ιταλικό στρατό. Στις 29 Αυγούστου του 1862 σε σύγκρουση στο όρος Ασπρομόντε στην Καλαβρία ο Γκαριμπάλντι τραυματίστηκε και συνελήφθη. Ο Πάπας τηρούσε πολύ σκληρή στάση και δεν δεχόταν τις διπλωματικές ενέργειες και εξελίξεις καθώς θεωρούσε ότι δεν ταίριαζαν σε καμία περίπτωση με το χριστιανικό δόγμα.

Απώτερος στόχος του ο Βιττόριο Εμμανουέλε Β΄ και του Καβούρ ήταν η προσάρτηση της Ρώμης και της Βενετίας στο νέο ιταλικό βασίλειο. Στην προσπάθειά του ο τελευταίος να δελεάσει τον Πάπα Πίο ΙΧ προσέφερε στον καρδινάλιο Αντονέλλι 15 εκατομμύρια λίρες. Επιπλέον εάν ο πάπας συμφωνούσε σε αυτό, θα του παρέχονταν η ελευθερία να εμπλέκεται και να ρυθμίζει τις θρησκευτικές υποθέσεις του κράτους. Με αντίστοιχο τρόπο ο Βιττόριο Εμμανουέλε Β΄ προσπάθησε να εξαγοράσει τη Βενετία από τον Franz Josef του Οίκου των Αψβούργων που είχε στεφθεί αυτοκράτορας της Αυστρίας και βασιλιάς της Ουγγαρίας από τις 2 Δεκεμβρίου του 1848 και παρέμεινε μέχρι τον θάνατο του στις 21 Νοεμβρίου του 1916. Βέβαια σε καμία από τις δύο περιπτώσεις δεν υπήρχε συμφωνία, καθώς από τη μεριά της και η εκκλησία αλλά κι ο Αυστριακός αυτοκράτορας, δεν ήταν διατεθειμένοι να δώσουν τις δύο αυτές πόλεις. Όπως γίνεται αντιληπτό για αρκετό καιρό, ο Franz Josef και ο Πάπας Πίος ΙΧ αποτελούσαν το επίκεντρο του πολιτικού σκηνικού. Μετά από πολλές διαμάχες για την έκβαση του πολέμου, ο Cavour παραιτήθηκε και ο βασιλιάς ο Βιττόριο Εμμανουέλε Β΄

διόρισε ως πρωθυπουργό του τον Ουρμπάνο Ρατάτσι. Ο τελευταίος έθεσε ως σκοπό του να επαναλάβει την στρατηγική που εφάρμοξε ο πρώην πρωθυπουργός δίνοντας έμφαση στο στράτευμα προκειμένου να εξασφαλίσει έδαφος πρόσφορο για την διενέργεια σκοπιμοτήτων που αφορούσαν την πόλη της Ρώμης και της Βενετίας.

Η ιταλική ενοποίηση 1815-1870

4.1: Η απελευθέρωση του Βένετο

Η απελευθέρωση του Βένετο το 1866 αποτελεί ενέργεια η οποία προέκυψε έπειτα από ευκαιρία που εμφανίστηκε στους Ιταλούς να συνάψουν συμφωνία σχετικά με την απελευθέρωση του. Ο Γουλιέλμος Α΄ βασιλιάς της Πρωσίας είχε προσεταιριστεί και τον καγκελάριο Βίσμαρκ προκειμένου να περιορίσει την δύναμη της Αυστρίας. Το σύμφωνο προέβλεπε την συμμετοχή των Ιταλών σε πόλεμο εναντίον των αυστριακών με αντάλλαγμα την περιοχή του Βένετο προς τους Ιταλούς.

Η Ιταλία μετά τον δεύτερο πόλεμο για την ανεξαρτησία

Ο τρίτος πόλεμος ξεκίνησε στις 6 Ιουνίου 1866 όπου η Πρωσία κινήθηκε εναντίον της Αυστρίας. Οι Ιταλοί όμως υπέστησαν σημαντικές ζημιές στην ξηρά αλλά και στην θάλασσα. Η Ιταλική αναποτελεσματικότητα αποτέλεσε πεδίο συζητήσεων και αντιπαραθέσεων στην πολιτική σκηνή της Ιταλίας. Με αφορμή αυτή τους τη δυσαρέσκεια, ο Γκαριμπάλντι ανέλαβε ενεργό δράση με σχετική αποτελεσματικότητα, την πορεία του οποίου ανέκοψε η υπογραφή συνθήκης Ειρήνης στις 26 Ιουλίου 1866. Η λήξη του πολέμου επιβεβαιώθηκε αφού η Πρωσία επικράτησε ολοκληρωτικά επί των αυστριακών και σφραγίστηκε με την υπογραφή συνθήκης Ειρήνης της Βιέννης το 1866. Η συμφωνία προέβλεπε την παραχώρηση του Βένετο στον Ναπολέοντα ο οποίος με τη σειρά του το παρέδιδε στην Ιταλία

4.2: Η απελευθέρωση της Ρώμης

Η Ρώμη αποτέλεσε σημαντικό ζήτημα για τους Ιταλούς το οποίο έπρεπε να λυθεί όσο πιο σύντομα γινόταν. Η Γαλλία δεν μπορούσε να βοηθήσει σε αυτό το κομμάτι γιατί αποτελούσε μία χώρα με βαθύ θρησκευτικούς δεσμούς με τον Πάπα. Παρακολουθώντας την πορεία των εξελίξεων ο Καβούρ θέλησε να επιταχύνει τις διαδικασίες, πυροδοτώντας όμως εξεγέρσεις σε όλη την επικράτεια της Ιταλίας. Σε δημοψήφισμα το οποίο υλοποιήθηκε το 1860 οι κάτοικοι των περιοχών της Μόντενα, Πάρμας και Τοσκάνης αποφάσισαν να προσαρτηθούν στο βασίλειο του Πιεμόντε. Βλέποντας τις εξελίξεις, και φοβούμενη για την δικιά της προσάρτηση η Ρώμη, απέστειλε αντιπροσωπεία στη Γαλλία, όμως ο Ναπολέοντας δεν την δέχτηκε. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να αναφερθούμε στην δραστηριότητα του Γκαριμπάλντι, ο οποίος σαφώς ωθούμενος από την κυβέρνηση το 1867, στρατολόγησε εθελοντές στην Τοσκάνη και προσπάθησε να μεταβεί τα σύνορα του παπικού κράτους. Ωστόσο, ο Γκαριμπάλντι κατέληξε να φυλακιστεί και αργότερα επέστρεψε στην Καπρέρα. Οι Γάλλοι που τυπικά προστάτευαν την Ρώμη δεν άφηναν περιθώρια στους Ιταλούς να εκπληρώσουν τις προθέσεις τους. Η λύση θα δίδονταν από διεθνές επεισόδιο στο οποίο ενεπλάκη η Πρωσία.

Οι Γάλλοι που συνεπλάκησαν με τους Πρώσους και οδηγήθηκαν σε πόλεμο, υπέστησαν μεγάλη ήττα στην πόλη Σεντάν. Γύρω από την Πρωσία είχαν συσπειρωθεί και τα πιο μικρά γερμανικά κρατίδια. Εν συνεχεία οι Γάλλοι υποχρεώθηκαν να παραχωρήσουν την Αλσατία και τη Λωραίνη στους Γερμανούς, καθώς επίσης να πληρώσουν και μια πολεμική αποζημίωση 5 δισεκατομμυρίων Φράγκων. Κατόπιν αυτών των γεγονότων οι Γάλλοι απέσυραν τα στρατεύματά τους από τη Ρώμη.

Ο τότε πρωθυπουργός Τζοβάνι Λάντσα (1869-1870) στις 20 Σεπτεμβρίου του 1870 κατόπιν αποτυχημένων διαπραγματεύσεων με τον Πάπα για την παραχώρηση της Ρώμης, έδωσε εντολή στα στρατεύματα να καταλάβουν τη Πόλη. Οι Ιταλοί ανέκτησαν τη Ρώμη χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, καθώς ο Πάπας είχε δώσει εντολή να αποφευχθεί η αιματοχυσία και ουσιαστικά η πόλη παραδίδονταν δίχως να γίνει κάποια μάχη. Στις 28 Οκτωβρίου το ίδιο έτος, έγινε δημοψήφισμα στο οποίο οι κάτοικοι της πόλης αποφάσισαν την προσάρτηση τους στο ιταλικό κράτος, κάνοντας πράξη την ένωση της Ρώμης με την υπόλοιπη Ιταλία.

Αναφορικά με το ζήτημα προσάρτησης της Ρώμης μπορούμε να πούμε ότι ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκο και αυτό κυρίως διότι υπήρχε η προστασία των Γαλλικών στρατευμάτων στα Παπικά κράτη, μέρος των οποίων ήταν η Ρώμη. Ο πόλεμος του 1870 μεταξύ Γαλλίας και

Πρωσίας είχε ως αποτέλεσμα ο στρατός των Γάλλων να φύγει από τη Ρώμη και να κινηθεί στο μέτωπο. Η συγκεκριμένη κίνηση αποτέλεσε σημαντική ευκαιρία προκειμένου ο στρατός των Ιταλών να καταλάβει τα Παπικά κράτη και να διενεργηθεί λαϊκό δημοψήφισμα που θα αποφάσιζε την προσάρτηση τους στο Νέο ιταλικό κράτος. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η προσάρτηση της Ρώμης το 1871 και η ανακήρυξη της ως πρωτεύουσας του νέου ιταλικού Βασιλείου.

5.: Το βασίλειο της Ιταλίας (1861-1870)

Ο Vittorio Emanuele ο βασιλιάς της Ιταλίας

Γεγονός το οποίο υποδηλώνει ότι το νέο κράτος αποτελεί μία επέκταση του παλιού Πιεμόντε, είναι ότι παρέμεινε στην εξουσία ως Βασιλιάς ο Βιττόριο Εμμανουέλε Β΄. Οι νόμοι, οι θεσμοί, οι υπάλληλοι και το σύνολο των κρατικών λειτουργιών σχετίζονταν με το Πιεμόντε. Η νέα κυβέρνηση προσδιόριζε τον διορισμό αρχηγών οι οποίοι προορίζονταν για την επαρχιακή διοίκηση, καθώς επίσης για την τοπική αυτοδιοίκηση εξυπηρετώντας με τον κάθε δυνατό τρόπο τις επιδιώξεις του Στέμματος. Το διοικητικό σύστημα του Πιεμόντε και οι

νόμοι του, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων της τοπικής αυτοδιοίκησης, της σχολικής εκπαίδευσης, της ιδιοκτησίας της εκκλησίας εφαρμόστηκαν γενικά σε όλη την Ιταλία το 1861. Τμήμα της Ιταλίας και οι παλιές ελίτ των γαιοκτημόνων ήλπιζαν σε παρέμβαση του ΠιEMONTE προκειμένου να διασφαλίσουν τη θέση τους και τα συμφέροντά τους. Η χρονική περίοδος 1862-1866 αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για το ιταλικό κράτος προκειμένου να σταθεροποιηθεί εσωτερικά, πράγμα που υλοποίησε με την πολιτική και πολιτισμική αναγνώριση της εξουσίας. Η Αυστρία αποτέλεσε βασικό εχθρό για την ολοκλήρωση της Ιταλικής ενοποίησης, καθώς διατηρούσε στρατιωτικές δυνάμεις σε πόλεις όπως η Βενετία που ήταν υπό την κατοχή της. Εκείνη την περίοδο εκτεινόταν ως την Λομβαρδία και απειλούσε και το Πεδεμόντιο. Η Αγγλία και η Γαλλία βλέποντας ότι η κατάσταση δεν μπορούσε να αλλάξει, αναγνώρισαν την ύπαρξη του ιταλικού Κράτους, επιδεικνύοντας την εύνοιά τους σε σύγκριση με την αποστροφή της Αυστρίας. Βέβαια η αναγνώριση αυτή αποσκοπούσε σε διπλωματικές διεργασίες, εξυπηρετώντας οφέλη και των δύο κρατών. Το να εδραιωθεί μία κεντρική πολιτική εξουσία αποτέλεσε μία δύσκολη και πολυετή διαδικασία όπου τα εμπόδια σχετίζονταν με τους υπηκόους και τα διαφορετικά συμφέροντα των ιταλικών κρατιδίων. Απέναντι στα μέτρα ενοποίησης θα φέρουν αντίσταση οι πόλεις του Νότου, όπου μέρος του πληθυσμού θα καταφύγει στη ληστεία, κατά κύριο λόγο ως αντίδραση. Αλλά και στον Βορρά, το Τορίνο εναντιώθηκε το 1861 στους κυβερνητικούς παράγοντες. Οι ανατρεπόμενες πελατειακές εξουσίες τοπικού χαρακτήρα από την επανάσταση έβαλαν εμπόδια στην εφαρμογή της πολιτικής της κυβέρνησης. Αυτοί οι οποίοι προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν την κατάσταση αυτή, ήταν οι κληρικοί και οι αριστοκράτες, με το να επιθυμούν να παλινορθώσουν την εξουσία τους. Οι αντιπολιτευόμενες δυνάμεις έδρασαν ιδιαίτερα στη Νάπολη με τη συνδρομή του κλήρου. Η επιτάχυνση της πολιτισμικής αφομοίωσης για όλη την ιταλική Χερσόνησο βοηθήθηκε και υλοποιήθηκε με την στρατιωτική θητεία. Οι στρατιώτες πηγαίνοντας στο σπίτι τους θα μεταφέρουν στην οικογένειά τους όλες τις ιδέες, της γνώσης και τα στοιχεία τα οποία έμαθαν όταν βρίσκονταν στο στρατό. Ο στρατός αποτελούσε και την μοναδική πηγή γνώσεων για πολλές από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις, στις οποίες η εκπαίδευση θεωρούνταν είδος πολυτελείας. Η επίσημη ημερομηνία ίδρυσης του ιταλικού Κράτους ήταν το Μάρτιο του 1861, όπου επικεφαλής του ήταν ο Βιττόριο Εμμανουέλε Β΄, ο οποίος ήθελε με κάθε δυνατό τρόπο να δείξει ότι η Ιταλία δεν είναι νέο βασίλειο αλλά είναι αποτέλεσμα προσαρτήσεων. Το 1861 υλοποιήθηκαν οι εκλογές όπου προέκυψαν 443 μέλη στη Βουλή που διαχωρίστηκαν σε μέλη της δεξιάς και σε αυτά της Αριστεράς. Οι πιο πολλοί από τους βουλευτές εντάχθηκαν στη δεξιά εκτός από 83 μέλη όπου πέρασαν στην αντίθετη πλευρά. Βέβαια η εκλογική πορεία αναδείχθηκε με διαφορετική ροή συγκριτικά με το Βορρά όπου επικράτησε

η δεξιά. Πιο συγκεκριμένα στις πόλεις του Νότου η αριστερά κυριαρχούσε με ποσοστό 52,41% έναντι ποσοστού 34,22% της δεξιάς. Όμως και οι δύο πλευρές δεν είχαν να παρουσιάσουν ένα οργανωμένο διοικητικό και πολιτικό προσανατολισμό και διακρίνονταν για την απουσία σαφών θέσεων.

6.: Η Ιταλική Αναγέννηση

Η αναγέννηση συνδέθηκε κομβικά με τη δημιουργία του ιταλικού κράτους και καθόρισε την πορεία του. Σημαντικές αλλαγές στον αστικό τρόπο ζωής, την καπιταλιστική οικονομία και την μετάβαση από τον παραδοσιακό τρόπο στον μοντέρνο τρόπο ζωής. Η λειτουργική σημασία της Αναγέννησης κατέστησε την χρονική περίοδο 1815-60 μία από τις σημαντικότερες στην σύγχρονη ιταλική ιστορία. Ο Γκράμσι εξέλαβε την αναγέννηση ως μία επανάσταση όπου οι φιλελεύθερες απόψεις ήρθαν σε συμβιβασμό με την κυρίαρχη τάξη. Σημαντική μερίδα βρετανών και Αμερικανών ιστορικών προέβλεπαν την απογοήτευση από την αποτυχία κυβερνήσεων στην Ιταλία προκειμένου να εκπληρωθούν οι προσδοκίες του λαού. Εκ των βασικότερων αιτιών φιλελεύθερης αποτυχίας ήταν η οικονομική δυσπραγία, ο ορθός κοινωνικός μετασχηματισμός, η πολιτική αστάθεια και η διαφθορά. Η εικόνα που άρχισε να διαμορφώνεται από τους πολιτικούς ήταν ιδιαίτερα αρνητική για τους ανθρώπους και ιδιαίτερα αυτούς που προέρχονταν από κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα που καλούνταν να πληρώσουν επιβαρυνόμενη φορολογία. Η θεσμική μεταρρύθμιση είχε επιτυχίες σε περιοχές όπως η Τοσκάνη και η Λομβαρδία, όμως δεν είχε την ίδια απήχηση στη νότια Ιταλία και στα κράτη-μέλη του Πάπα. Τα ζητήματα που προέκυψαν οφείλονταν στους λάθος χειρισμούς των κυβερνήσεων που προσπάθησαν να επιλύσουν σημαντικά ζητήματα κοινωνικά και οικονομικά με το να εμπορευματοποιήσουν τη γεωργία και να δημιουργήσουν μία αγροτική μεσαία τάξη. Όμως στην προαναφερόμενη προσπάθεια οι φτωχοί αγρότες περιθωριοποιούνται αναγκαστικά οπότε είναι και ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι. Η φεουδαρχική αριστοκρατία και η εκκλησία ενθάρρυναν τις εξεγέρσεις ενάντια στις ιταλικές κυβερνήσεις. Την περίοδο των Ναπολεόντειων λόγω της παρουσίας της Γαλλίας εμφυσήθηκε το οικονομικό σύστημά της, γεγονός που έβλαψε ένα μέρος των βιομηχανιών αλλά βοήθησε τις υποδομές της Ιταλίας. Ο συνεχής φόβος λαϊκής εξέγερσης που ήταν χαρακτηριστικό γνώρισμα της Γαλλικής περιόδου είχε ως αποτέλεσμα περιορισμένες ενέργειες από τη μεριά των φιλελεύθερων και των ριζοσπαστών.

6.1: Πολιτικό Σύστημα και Εθνική Ταυτότητα

Η ρευστή πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στην Ευρώπη εκείνη τη χρονική περίοδο βοήθησε σε σημαντικό βαθμό να ευδοκιμήσει το ιταλικό κίνημα για την ανεξαρτητοποίηση και ενοποίηση της Ιταλίας. Η ιταλική ενοποίηση είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αναταραχές αναφορικά με την πολιτική και την διπλωματία στην Ευρώπη. Οι ανάγκες για επιτάχυνση του ρυθμού Εθνικής ολοκλήρωσης της Ιταλίας έβαζαν σημαντικούς προβληματισμούς στις μεγάλες δυνάμεις οι οποίες είχαν συμφέροντα για την ιταλική Χερσόνησο. Κατά κάποιο τρόπο οι μεγάλες δυνάμεις εμφάνισαν σημαντικά εμπόδια στο διπλωματικό πεδίο και προέβαλαν διαφορετικούς στόχους και διακυβεύματα, τα οποία λειτούργησαν ως τροχοπέδη για την εκδήλωση των ενοποιητικών στοιχείων των ιταλικών κρατιδίων. Το γεωπολιτικό περιβάλλον της Ιταλίας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σχετικά με τη σταθεροποίηση και την ανασυγκρότηση των σχεδίων της ενοποίησης. Το ιταλικό κράτος έπρεπε να ανελιχθεί με τη χρήση διπλωματικών κινήσεων μέσα από το κοινωνικό κατεστημένο της Ευρώπης και να ικανοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις διεκδικήσεις του. Τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ιταλία τη χρονική περίοδο 1859- 1861 είχαν ως συνέπεια την πρόκληση ριζικών ανακατατάξεων γεωπολιτικού και ιδεολογικού χαρακτήρα.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα δοκιμασίας των διπλωματικών ορίων των μεγάλων δυνάμεων ήταν η συντηρητική καθολική Ιδεολογία του Πάπα, ο οποίος εξέφρασε την αντίθεσή του απέναντι στην πόλη του Τορίνο³⁴. Το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε στην Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα λόγω της έντασης να προκαλέσει δυσχερείς θέσεις ανάμεσα στην Ιταλία και την Αυστρία, καθώς η τελευταία είχε σημαντικές αξιώσεις για σημαντικά εδάφη της Ιταλίας. Είχαν προηγηθεί στην Ευρώπη νωρίτερα οι ναπολεόντειοι πόλεμοι, κατόπιν οι πόλεμοι ανεξαρτησίας των Ιταλών και ο Αυστρο-πρωσικός πόλεμος. Σε ένα ενδεχόμενο κάλεσμα του Πάπα, η Αυστρία δεν θα δίσταζε να συμμετάσχει από τη στιγμή που εξαιτίας της ενοποίησης έχασε σημαντικά εδάφη, τα οποία της ανήκαν, και δόθηκαν στην ιταλική Χερσόνησο. Όπως γίνεται αντιληπτό ο βασικός εχθρός για το νέο ιδρυθέν ιταλικό κράτος ήταν η Αυστρία, η οποία αποτελούσε τροχοπέδη για την εδαφική της ολοκλήρωση. Η Αυστρία διατηρούσε σημαντικό αριθμό στρατιωτικών Δυνάμεων στην πόλη της Βενετίας, την οποία είχε υπό την κυριαρχία της. Σε αντίθεση με την Αυστρία οι δυνάμεις της Αγγλίας και της Γαλλίας αναγνώρισαν την ύπαρξη του νέου ιταλικού Βασιλείου, γεγονός το οποίο

επιβεβαίωσε τους διπλωματικούς ελιγμούς που εξυπηρετούσαν τη δικαιοδοσία και των δυο μεγάλων δυνάμεων.

Η γεωπολιτική θέση και σημασία της Ιταλικής Χερσονήσου ήταν ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο κατεύθυνε τις διπλωματικές ενέργειες των δύο αυτών μεγάλων δυνάμεων, καθώς βασικός στόχος τους ήταν η εκμετάλλευση της θέσης της Ιταλικής Χερσονήσου. Επιθυμούσαν με κάθε δυνατό τρόπο να θέσουν κάτω από τη σφαίρα επιρροής τους την Ιταλία και να εξασφαλίσουν έτσι την ουδετερότητα της, απέναντι στις ενέργειές τους. Το να εδραιωθεί μία κεντρική εξουσία ήταν ένα εγχείρημα ιδιαίτερα δύσκολο και χρονοβόρο, το οποίο έβρισκε μπροστά του άναρχες αντιδράσεις σημαντικού μέρους πληθυσμού, που μέχρι το 1861, εντοπιζόνταν στην κυριαρχία τοπικών βασιλείων και κρατιδίων. Πολλά χρόνια παρατηρούνταν το φαινόμενο του πολιτικού πολυκεντρισμού στην ιταλική Χερσόνησο με χαρακτηριστικό παράδειγμα σημαντικό μέρος των Ιταλών να απευθύνονται στις κυβερνητικές δυνάμεις της πόλης του Τορίνο. Μετά το 1861, τα μέτρα τα οποία επέβαλε το νέο κράτος για να ολοκληρώσει την εσωτερική του ενοποίηση θα δυσαρεστήσουν σημαντική μερίδα του λαού ,με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα νομικά περιστατικά στους Ιταλούς του Νότου, οι οποίοι στράφηκαν στη ληστεία δείχνοντας έτσι την απειθαρχία τους απέναντι στις πρωτοβουλίες της κυβέρνησης. Η κεντρική εξουσία η οποία είχε αρχίσει να διαμορφώνεται ,δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στα αιτήματα του λαού σχετικά με την εφαρμογή φιλελεύθερων οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών, οι οποίες θα ωφελούσαν τα αδύναμα κοινωνικά στρώματα. Η προαναφερόμενη δυσκολία εκπλήρωσης των οραμάτων του λαού από το νέο κράτος είχε ως αποτέλεσμα να μεγαλώσει το χάσμα ανάμεσα στο λαό και στο κράτος. Εκτός από τα προαναφερόμενα εμπόδια μπορούμε να αναφερθούμε και στο παλαιό σύστημα διακυβέρνησης με τις τοπικές εξουσίες οι οποίες είδαν τα προνόμιά τους να χάνονται εξαιτίας της ενοποίησης. Η αριστοκρατική τάξη και ένα σημαντικό τμήμα του κλήρου οι οποίοι ευνοούσαν τις τοπικές εξουσίες που δρούσαν πριν την ενοποίηση έκαναν προσπάθειες προκειμένου να εκμεταλλευτούν την παρούσα κατάσταση, με απώτερο σκοπό την κατάληψη της εξουσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πόλη της Νάπολης η οποία και αποτέλεσε σημαντικό πεδίο δράσης για τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Ιερείς οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στο κίνημα για την ενοποίηση, ήταν κυρίως από κατώτερα κοινωνικά στρώματα της ιεραρχίας της εκκλησίας και συνέχισαν να υποστηρίζουν το νέο καθεστώς παρά τις αντιδράσεις του Πάπα Πίου ΙΧ. Η αριστοκρατική τάξη μετά την ενοποίηση εμφάνισε σημαντικές αντιθέσεις καθώς είχε χάσει όλα της τα προνόμια. Αναμφισβήτητα οι ενέργειές τους είχαν κάποια σημασία, όμως δεν ανησύχησαν ιδιαίτερα και αυτό γιατί περιορίστηκαν σε τοπικό επίπεδο. Σε σύντομο χρονικό διάστημα το ιταλικό

κράτος θα χρησιμοποιήσει για την εσωτερική του συνοχή, την βία και την καταστολή, χωρίς βέβαια η πρώτη να μπορεί να βοηθήσει στο να διαδοθούν καλύτερα οι πολιτικές και κοινωνικές ιδεολογίες του νέου κράτους. Αναμφισβήτητα η Ιταλία δεν χρησιμοποίησε μόνο αυτή την τακτική αλλά χρησιμοποίησε και την προώθηση πολιτικών θέσεων και πρωτοβουλιών οι οποίες σε μακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα θα βοηθούσαν και θα συνέβαλαν θετικά στο να εδραιωθεί μία κεντρική κρατική εξουσία.

6.2: Τοπικές ανισοροπίες και κοινωνία

Αναμφισβήτητα ο μετασχηματισμός της Ιταλικής κοινωνίας εμφάνιζε σημαντικά σημάδια καθυστέρησης συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Ο Διαφωτισμός επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό και ευνόησε τη συγκρότηση αστικής τάξης η οποία έφερε ως έμβλημα της νέα αιτήματα και νέες αξίες όπως για παράδειγμα την Ελευθερία, την Δημοκρατία και τον Φιλελευθερισμό. Σημαντικά ζητήματα τα οποία επηρέασαν την ιστορία της Ευρώπης ήταν η βιομηχανική επανάσταση, όπου η οικονομία της Ιταλίας μπήκε σε νέες βάσεις, ξεκινώντας να αναπτύσσεται ξανά με πιο αργό τρόπο συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη. Μην ξεχνάμε να αναφέρουμε ότι η αστική τάξη συμάχησε με τις λαϊκές μάζες έχοντας ως απώτερο στόχο την ανατροπή των κοινωνικών σχηματισμών και επικρατειών. Η αστική τάξη και ο επαναστατικός της χαρακτήρας λειτούργησε ως σημαντικός σταθμός προκειμένου να γίνουν σημαντικές αλλαγές στον Ευρωπαϊκό χώρο. Στο Βασίλειο των Δύο Σικελιών κυριαρχούσε η αριστοκρατία σε συνδυασμό με τις αντιπαραθέσεις των ευγενών της Νάπολης και της Σικελίας. Η επιρροή της Γαλλίας ήταν μεγάλη και αυτό φαινόταν στην περίπτωση της Νάπολης, παρόλα αυτά την εξουσία την ασκούσαν οι αριστοκράτες. Εκτός από τη Γαλλία, οφείλουμε να αναφερθούμε και στην επιρροή της Αυστρίας με την προώθηση της αριστοκρατίας, γεγονός το οποίο συνέβαλε την ανάπτυξη επαναστατικών ομάδων οι οποίες αποτελούνταν από την αστική τάξη, φοιτητές και ανθρώπους με μόρφωση. Στις Βόρειες περιοχές και πιο ειδικά στο Πεδεμόντιο, Τοσκάνη και Λομβαρδία, ξεκίνησε να μπορούσαμε να πούμε η βιομηχανοποίηση με τη δημιουργία νέων βιομηχανικών κλάδων όπως αυτοί της μεταλλουργίας, τις μηχανουργίας και της βαμβακουργίας. Το 1859 είχαν πλέον δημιουργηθεί 1707 χιλιόμετρα σιδηροδρόμου ενώ παράλληλα το εμπόριο αναπτυσσόταν. Η γεωργική παραγωγή εισήλθε στη σφαίρα του καπιταλισμού σε συνδυασμό με την αύξηση της παραγωγής λόγω της αύξησης ζήτησης των αγαθών.

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού έδωσε ώθηση στη συχνή μετακίνηση αγροτικών πληθυσμών στις πόλεις με τη δημιουργία μεγαλουπόλεων και ενίσχυσης της αστικής τάξης. Στο νότιο τμήμα της Ιταλίας τα πράγματα ήταν λιγότερο προχωρημένα και η βιομηχανία δεν παρουσίαζε την ίδια ανάπτυξη με το βόρειο κομμάτι. Η πλειοψηφία των αστών και των φιλελευθέρων έβαλαν ως πρωταρχικό στόχο τους την εθνική ενοποίηση και την σφυρηλάτηση μιας ενιαίας εθνικής σκέψης ενάντια στην Αυστρία. Η εθνική συνείδηση ενισχύθηκε από τον τύπο και τις εφημερίδες όπου εκεί αναδεικνύονταν συνεχώς η σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ιταλίας. Δύο τάσεις αναπτύχθηκαν αναφορικά με το εθνικό ζήτημα της ενοποίησης της Ιταλίας: Η πρώτη σχετιζόταν με τους φιλελεύθερους ευγενείς, τους μεγάλο αστούς και τους ανώτερους αξιωματούχους του Πεδεμόντιου. Δεν επιθυμούσαν τον πόλεμο αλλά από την άλλη επιδίωκαν μία πρόοδο σταδιακή με την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων που θα συνέβαλαν στο να εξασφαλιστεί οικονομική και πολιτική ενοποίηση. Την δεύτερη τάση απάρτιζαν τα μεσαία στρώματα και οι διανοούμενοι, οι μικροαστοί και ένα μέρος αγροτών με επίκεντρο το βασίλειο των δύο Σικελιών. Επιθυμία των προαναφερθέντων ομάδων ήταν η εγκαθίδρυση δημοκρατικού καθεστώτος στην Ιταλία. Ο βασιλιάς Βιττόριο Εμανουέλε Β' συσπείρωσε γύρω από το πρόσωπό του μετριοπαθείς φιλελεύθερους ευγενείς καθώς και αστούς που επιθυμούσαν ένα ισχυρό κράτος. Οι προαναφερθείσες ομάδες στήριζαν και ενθάρρυναν τις διπλωματικές ενέργειες και συμφωνίες, την οργάνωση του στρατεύματος χωρίς τη δημιουργία επαναστάσεων και εξεγέρσεων. Οι ελιγμοί και οι διπλωματικές ενέργειες των μετριοπαθών ευγενών υποδήλωναν την ανάγκη τους να διατηρήσουν τα κεκτημένα της προηγούμενης περιόδου τα οποία δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση να απολέσουν σε περίπτωση ενοποίησης.

Η Ιταλική ενοποίηση αποτέλεσε ένα αποτέλεσμα της πάλης των ανώτερων κοινωνικών τάξεων αλλά και μία συνεργασία της φιλελεύθερης αριστοκρατίας με την πρωτοεμφανιζόμενη αστική τάξη. Βέβαια το αποτέλεσμα αυτό περιείχε σημαντικά στοιχεία από εξελίξεις στην Ευρώπη, διπλωματικές ενέργειες και αντιπαράθεσης μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Βέβαια μην ξεχνάμε την συμβολή του Γκαριμπάλντι και των μαζών, όπου τον ακολούθησαν, πολέμησαν με αυταπάρνηση. Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε σε όλη τη διάρκεια της προσπάθειας για ενοποίηση οι μετριοπαθείς αριστοκράτες είχαν πάντα την εξουσία στα χέρια τους. Οι τελευταίοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να καταπνίξουν την οποιαδήποτε ενέργεια εξέγερσης και επαναστάσεις από τα πλήθη.

Με την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής τους περιόριζαν τους ριζοσπάστες σας τους και δημοκράτες, καθώς επίσης και τους συντηρητικούς. Αναμφισβήτητα η ιταλική ενοποίηση στάθηκε αιτία για να προκύψουν σημαντικά νέα ζητήματα στην Ιταλική κοινωνία. Ο

καπιταλιστικός τρόπος ανάπτυξης είχε ως αποτέλεσμα με τις εφαρμογές του να διακυμανθεί με αρνητικό πρόσημο απέναντι στις γεωργικές περιοχές και στους κατοίκους της.

6.3: Η θεσμική οργάνωση του νέου Κράτους

Σημαντικός αριθμός ερευνητών υποστηρίζει ότι αναφορικά με την πολιτική και πολιτισμική ομογενοποίηση του ιταλικού κράτους θα βοηθούσε σημαντικά και η καθιέρωση υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας. Με τη βοήθεια της στρατιωτικής θητείας οι Ιταλοί θα χρησιμοποιούν κοινό σύστημα γραφής αλλά και ομιλίας, γεγονός το οποίο θα βοηθούσε στην εξάλειψη των τοπικών διαλέκτων. Όπως γίνεται αντιληπτό για το νέο ιταλικό κράτος η προαναφερόμενη διαδικασία αποδείχτηκε ιδιαίτερα σημαντική και αυτό γιατί προωθήθηκε η πολιτισμική αφομοίωση σε φορέα εξουσίας. Οι στρατιώτες θα έρχονταν σε επαφή με την ανάγνωση και αντιγραφή ιστορικών αλλά και λογοτεχνικών κειμένων τα οποία απέδιδαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ταυτότητα του ιταλικού έθνους-κράτους. Γύρω στο 1864 η τακτική αυτή έφερε θετικά αποτελέσματα για τη σταθεροποίηση των Θεσμών του νέου ιταλικού κράτους και συνάμα θετικά αποτελέσματα τα οποία διακινούνται προς όφελος του Ιταλού Βασιλιά. Πιο θετικά αποτελέσματα επήλθαν όταν οι στρατιώτες επέστρεψαν στις βάσεις τους και εκεί είχαν τη δυνατότητα να μεταφέρουν αυτά τα οποία έμαθαν κατά τη διάρκεια της Στρατιωτικής θητείας. Εκτός από αυτό μπορούμε να αναφερθούμε και στην καθιέρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ιδιαίτερα μετά το 1860, χωρίς βέβαια να φέρει αποτελέσματα αναφορικά με την κοινωνία και την οικονομία σχετικά με τις αδύναμες κοινωνικά τάξεις.

Εκτός από το στρατό οφείλουμε να αναφερθούμε και στην καθιέρωση των εθνικών εορτών, η πραγματοποίηση των οποίων εντοπίζεται στην πρωτεύουσα και σε κάποιες περιπτώσεις στην περιφέρεια. Το ιταλικό κράτος έδωσε σημαντική ώθηση στην διαμόρφωση και εγκαθίδρυση κοινωνικής αλλά και εθνικής συνείδησης στους Ιταλούς. Οι δυνάμεις του κράτους θεωρούνταν από το λαό ως οι πλέον κατάλληλες και αρμόδιες προκειμένου να διεκπεραιώσουν τις εθνικές εορτές. Δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο αντίκτυπος των εθνικών τελετών μπορούσε να γεφυρώσει το χάσμα που είχε δημιουργηθεί στην πολιτική, την κοινωνία και τον πολιτισμό της Ιταλίας, λόγω της ενοποίησης. Η Ιταλική Ένωση δεν αποκόμισε τις ίδιες εντυπώσεις σε όλες τις επαρχίες και σε όλα τα κρατίδια της Ιταλίας. Οι Ιταλοί που βρίσκονταν στο νότιο κομμάτι είχαν διαμορφώσει συγκεκριμένα κοινωνικά και ταξικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν μπορούσαν να ανατραπούν με τις προαναφερόμενες ενέργειες του κρατικού μηχανισμού. Η κυβερνητική πολιτική του νέου ιταλικού κράτους είχε

εστιάσει στην αναπλήρωση των πόρων που σπαταλήθηκαν προκειμένου να υλοποιηθεί ο πόλεμος της ενοποίησης που κράτησε 3 έτη. Ο Βιτόριο Εμανουέλε Β' προσπαθούσε όσο το δυνατόν περισσότερο να εδραιώσει τη θέση του στο εσωτερικό του ιταλικού Κράτους. Σημαντική ένδειξη ότι οι μετριοπαθείς δυνάμεις στην Ιταλία ήρθαν σε επαφή με μία νέα κρίση εσωτερική αποτελεί το γεγονός της πολεμικής αντιπαράθεσης μεταξύ του Γκαριμπάλντι και των Ιταλών με αφορμή την απελευθέρωση της Ρώμης. Λόγω των αρνητικών εξελίξεων της κίνησης αυτής είχε ως αποτέλεσμα να επιδιωχθεί η σταθεροποίηση των δομών του ιταλικού Βασιλείου και να υλοποιηθούν προσπάθειες προκειμένου να αποκατασταθούν οι σχέσεις μεταξύ των υπηκόων και να ισχυροποιηθούν τα γεωπολιτικά σύνορα του ιταλικού Κράτους.

Στις 16 Ιουνίου 1866 η Πρωσία και λίγο αργότερα η Ιταλία κήρυξαν τον πόλεμο εναντίον της Αυστρίας. Εν αντιθέσει του προαναφερθέντος οι μεγάλες δυνάμεις της Γαλλίας της Αγγλίας και της Ρωσίας αποστασιοποιήθηκαν. Η χαρά και ο γενικότερος ενθουσιασμός των Ιταλών και των εθελοντών γενικότερα δεν αντιστοιχούσε με την ποιότητα της Στρατιωτικής, υλικής και τεχνολογικής υποδομής του ιταλικού στρατεύματος. Οι συνεχόμενες ήττες του στρατεύματος των Ιταλών ήταν αποτέλεσμα των ανεπαρκειών που προαναφέρθηκαν. Συγκριτικά με τα ιταλικά στρατεύματα, τα στρατεύματα της Πρωσίας σημείωναν σημαντικές επιτυχίες απέναντι στην Αυστρία. Ο Γάλλος αυτοκράτορας ως παρατηρητής της όλης κατάστασης προσπάθησε να κάνει μία άτυπη συμμαχία με τον αυτοκράτορα της Βιέννης, καθώς έβλεπε ότι η Αυστρία θα ήταν ο χαμένος του πολέμου. Η μεταξύ τους συμφωνία είχε ως όρο την παραχώρηση της Βενετίας στη Γαλλία προκειμένου να την εκχωρήσει στην Ιταλία. Αυτό το οποίο έπρεπε να κάνει η Γαλλία ήταν να μεσολαβήσει με διπλωματικές ενέργειες στα αντίπαλα κράτη της Αυστρίας προκειμένου πόλεμος να λήξει με λιγότερες απώλειες για αυτήν. Όπως γίνεται κατανοητό στην Ιταλία οι διπλωματικές κινήσεις του Γάλλου αυτοκράτορα προκάλεσαν σημαντικές αντιδράσεις. Επομένως τα σχέδια του Ναπολέοντα δεν ήταν πλήρως αποδεκτά από την ιταλική κυβέρνηση και τον βασιλιά. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος η ιταλική κυβέρνηση αποφάσισε να συνεχιστεί ο πόλεμος προκειμένου να συμπεριληφθεί η Βενετία στα νέα σύνορα του ιταλικού Κράτους. Η συνέχεια του πολέμου προϋπέθετε ότι δεν θα υλοποιούνταν τα σχέδια του Γάλλου αυτοκράτορα. Εξαιτίας αυτών των γεγονότων οι εχθροπραξίες δεν σταμάτησαν. Σε τελικό στάδιο υπερίσχυσε η διπλωματία του Βερολίνου και πιο συγκεκριμένα η επισύναψη Ειρήνης το 1866, γεγονός το οποίο έφερνε σε δυσάρεστη θέση την Ιταλία και αυτό γιατί ο στρατός της δεν κατάφερε να κερδίσει τη Βενετία. Έτσι επικράτησε η άποψη της μεσολάβησης της Γαλλίας και εκχώρησης της Βενετίας στην Ιταλία. Το προαναφερόμενο γεγονός το οποίο

σχετίζεται με την συμμετοχή της Ιταλίας στις διαπραγματεύσεις της ειρήνης έφερε σημαντικές αντιδράσεις κινητοποιήσεων των Ιταλών, κινήσεις οι οποίες αμφισβήτησαν την συνταγματική μοναρχία. Το σημαντικό πείραμα για τα πρώτα βήματα της δεξιάς στο νέο ιταλικό κράτος ήταν η απελευθέρωση και συγκεκριμένα ο πόλεμος για την απελευθέρωση της Βενετίας. Αυτό το οποίο προέβαλε η δεξιά στην Ιταλία ήταν η αδυναμία των προκατόχων τους να συνδράμουν τα μέγιστα στην ενδυνάμωση του ρόλου του βασιλιά. Πράγματι η επιχειρηματολογία αυτή του συγκεκριμένου χώρου βρήκε πρόσφορο έδαφος καθώς οι περιστάσεις την ευνόησαν. Παρά τα προαναφερθέντα η δεξιά στην Ιταλία δεν προσέφερε ένα συγκεκριμένο πλάνο σύμφωνα με το οποίο θα στηριζόταν το οικοδόμημα του νέου ιταλικού έθνους-κράτους, καθώς επίσης και η εσωτερική και εξωτερική πολιτική.

6.4: Προβλήματα ηγεσίας

Μέχρι και το τέλος του 1860 το κράτος του Πιεμόντε είχε στη δικαιοδοσία του το σημαντικότερο μέρος της Βόρειας και της κεντρικής Ιταλίας, μη υπολογίζοντας τη Βενετία. Με αφορμή αυτό το γεγονός ο Ναπολέοντας ο Γ΄ επειδή φοβήθηκε την επέκταση του Πιεμόντε προσπάθησε να τη σταματήσει. Ο Γκαριμπάλντι είχε 3.000 συμμάχους, μεταξύ των οποίων υπήρχαν στρατιώτες με σημαντικές γνώσεις που σχετίζονταν με τον πόλεμο, γεγονός το οποίο μπορούσε να εκμεταλλευτεί προς όφελος του. Προκειμένου να δώσει κίνητρο στους στρατιώτες που τάχθηκαν στον αγώνα του με σχετικό διάταγμα το 1860 κατήργησε την φορολογία τους και προχώρησε σε κάποιες προσπάθειες, οι οποίες δεν κρίθηκαν αποτελεσματικές σχετικά με το πάγωμα των τιμών. Ορμώμενος από τις αντιδράσεις των αγροτών προσπάθησε να στρατολογήσει νέους δημιουργώντας πολιτοφυλακή προκειμένου να διατηρηθεί η τάξη στις πόλεις. Τα προαναφερθέντα γεγονότα δημιούργησαν έντονες αντιδράσεις στον Καβούρ.

Παρόλα αυτά ο Γκαριμπάλντι μπήκε στη Σικελία εν ονόματι του βασιλιά και κήρυξε την ιταλική Ένωση, μιλώντας για απελευθέρωση. Ο Καβούρ ως ικανός διπλωμάτης ,προσπάθησε να πάει με το μέρος του Γκαριμπάλντι ενισχύοντας το στρατό του ο οποίος έφτασε τους 20.000 στρατιώτες. Με αυτό τον τρόπο δείχνοντας ότι υποστήριζε τα σχέδια του στρατηγού θα χρησιμοποιούσε προς όφελός του την Εθνική Εταιρεία για να ελέγξει την κατάσταση στην Σικελία. Αφού κατέλαβε την Σικελία βρισκόταν σε σκέψη να πάει προς την νοτιότερη ηπειρωτική χώρα. Η σημασία της Σικελίας ήταν καθοριστική καθώς το σημείο της ήταν

ιδανικό προκειμένου να επιτεθεί στις γύρω περιοχές της νότιας Ιταλίας. Έτσι ο Γκαριμπάλντι προχώρησε τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους στην προσάρτηση της Νάπολης.

Οι κάτοικοι της Νάπολης δεν επιθυμούσαν σε καμία περίπτωση να βρίσκονται κάτω από την επιρροή των Βουρβόνων και έτσι καλωσόρισαν ως ήρωα τον Γκαριμπάλντι, που όμως είχε στα πραγματικά του σχέδια να κατακτήσει-προσαρτήσει την Ρώμη. Απέναντι σε οποιαδήποτε προσπάθεια του ο στρατηγός έβρισκε τον Καβούρ, ο οποίος σε αυτό το σημείο έπρεπε να τον απωθήσει στο να φτάσει στη Ρώμη. Το Πιεμόντε θα έπρεπε να φοβόταν για πόλεμο, καθώς μία επίθεση προς τη Ρώμη θα υποκινούσε τα γαλλικά στρατεύματα τα οποία και βρίσκονταν στην περιοχή, προκειμένου να προστατεύσουν τον Πάπα⁵⁰. Αυτό το οποίο επιθυμούσε να αποτρέψει ο Καβούρ ήταν η ενίσχυση της δύναμης των δημοκρατικών, καθώς αν Γκαριμπάλντι κατάφερνε να κατακτήσει τη Ρώμη θα επικρατούσαν οι δημοκρατικές δυνάμεις. Για να αποτρέψει την πορεία του στρατηγού υποκίνησε τη διενέργεια εξεγέρσεων οι οποίες απέτυχαν στο σύνολο τους να πραγματοποιηθούν εκτός από κάποιες εξαιρέσεις όπως αυτές στην πόλη του Ορνιέτο και του Urbino. Το 1862 ο Γκαριμπάλντι επιχείρησε να επαναλάβει αυτό το οποίο έκανε δύο χρόνια νωρίτερα κατακτώντας και παραδίδοντας στον βασιλιά του περιοχές της νότιας Ιταλίας.

Ο Γκαριμπάλντι επιχείρησε την προσάρτηση της Ρώμης, όμως στην καθοριστική μάχη του Ασπρομόντε νικήθηκε τραυματίστηκε από το στρατό του Βασιλείου της Ιταλίας. Δυο χρόνια αργότερα το Σεπτέμβριο του 1864 υλοποιήθηκε μία μυστική συμφωνία με τον Ναπολέοντα τον τρίτο όπου θα πείσει τα γαλλικά στρατεύματα να φύγουν από τη Ρώμη στα επόμενα δύο χρόνια, με αντάλλαγμα οι Ιταλοί να μην επιτεθούν στη Ρώμη, αφήνοντας στο περιθώριο στον Πάπα να συγκεντρώσει στρατό 10.000 για να υπερασπιστεί τα εδάφη του⁵¹. Πράγματι δυο χρόνια αργότερα οι Γάλλοι αποχώρησαν από τη Ρώμη, επιτρέποντας στον Γκαριμπάλντι να συγκεντρώσει στρατό οκτώ χιλιάδων προκειμένου να επιτεθεί. Όμως ο στρατός των εθελοντών ηττήθηκε από τα παπικά στρατεύματα και με αφορμή τη μάχη στη Μεντάνα τα γαλλικά στρατεύματα επέστρεψαν για να βοηθήσουν τον Πάπα. Το ίδιο έτος υπεγράφη στρατιωτική συμμαχία της Ιταλίας με την Πρωσία, με αφορμή την επιθυμία του καγκελαρίου Βίσμαρκ να αποκτήσει ένα δεύτερο μέτωπο στην Ιταλία για να επιτεθεί στους Αυστριακούς. Μαθαίνοντας οι Αυστριακοί ότι υπήρχε στην ανταμοιβή της συμφωνίας η απόκτηση της Βενετίας, την προσφέρουν στην Ιταλία, με τον μόνο όρο η Ιταλία και η Γαλλία να μην εμπλακούν σ' ένα επόμενο πόλεμο. Ο Ναπολέοντας ο τρίτος συμφώνησε, αλλά από την μεριά της η Ιταλία δεν το δέχτηκε γιατί από τη μία είχε υποσχεθεί στον καγκελάριο και από την άλλη φοβόταν τις ενέργειες της Αυστρίας σε περίπτωση που κέρδιζε. Με αφορμή αυτό το γεγονός ξέσπασε πόλεμος, ενώ η Ιταλία θα μπορούσε με ένα τόσο απλό τρόπο να αποκτήσει

την Βενετία. Η Αυστρία κέρδισε τους Ιταλούς τόσο στην ξηρά όσο και στην θάλασσα. Παρόλα αυτά όμως στο βόρειο τμήμα των Άλπεων η Πρωσία κέρδισε τον πόλεμο νικώντας τους Αυστριακούς σε μία καθοριστική μάχη. Με αφορμή αυτό η Βενετία αποκτήθηκε από την Ιταλία καθώς τα δημοψηφίσματα τα οποία έγιναν συγκέντρωσαν 642.000 ψήφους υπέρ της προσάρτησης.

Τον Σεπτέμβριο του 1870 μετά τη νίκη του Πρώσου καγκελάρου στη μάχη του Σεντάν η ιταλική κυβέρνηση έστειλε τον στρατό της στην Ρώμη. Παρά την αντίσταση των παπικών στρατευμάτων η πόλη κατακτήθηκε πολύ σύντομα. Με αυτό τον τρόπο η Ρώμη ανακηρύχθηκε πρωτεύουσα της Ιταλίας, γεγονός το οποίο επέφερε αντιδράσεις στους κατοίκους της Φλωρεντίας αφού μέχρι πρότινος η πόλη τους ήταν πρωτεύουσα του ιταλικού Κράτους. Ο Πάπας Πίος ΙΧ καταδίκασε για άλλη μία φορά το νέο βασίλειο και την περαιτέρω απώλεια των εδαφών του. Όλα αυτά συνετέλεσαν στο γεγονός ότι ο Πάπας περιορίστηκε στο Βατικανό.

Η ενοποίηση της Ιταλίας ήταν πλέον γεγονός, όμως είχε αποξενωθεί η εκκλησία. Ο άνθρωπος εκείνος ο οποίος έκανε τις περισσότερες ενέργειες προκειμένου να δημιουργήσει μία νέα Ιταλία δεν ζούσε για να το απολαύσει. Ο λόγος ,για τον Καβούρ ,ο οποίος πέθανε το 1861 απροσδόκητα σε ηλικία 50 ετών, πιθανότατα από πυρετό ελονοσίας. Με αυτό τον τρόπο το νέο βασίλειο απώλεσε έναν πολύ σημαντικό πολιτικό, που θα μπορούσε κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί υπέρ του νέου κράτους.

6.5: Τα ζητήματα της Νοτίου Ιταλίας

Το νότιο τμήμα εξεγέρθηκε απέναντι στη νέα τάξη πραγμάτων και εκδηλώθηκαν απεργίες, αστικές ταραχές και παραβατικές ενέργειες όπως εμπρησμοί, ληστείες και άλλα. Η απάντηση σε όλες αυτές τις ενέργειες ήρθε από το Πιεμόντε , το οποίο έστειλε πάνω από 100.000 στρατιώτες προς τα νότια για την καταστολή των ταραξιών, επίσης την εκκαθάριση του τοπικού δικαστικού σώματος και την διασφάλιση του να μην προβούν σε ανεπιθύμητες ενέργειες οι τοπικοί γαιοκτήμονες. Το νέο κράτος είχε να αντιμετωπίσει και νέα προβλήματα όπως συνεχή αύξηση του χρέους, τα ελλείμματα του ετήσιου προϋπολογισμού, καθώς επίσης τα συνολικά έσοδα τον προηγούμενων ιταλικών κρατών τα οποία ήταν χαμηλά. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις κρίνονταν ιδιαίτερα επίπονες και πολυδάπανες καθώς επιβάρυναν τους ετήσιους προϋπολογισμούς, γεγονός που υποδηλώνει ότι η πλειοψηφία των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων καλούνταν να πληρώσει το υψηλό τίμημα. Όπως γίνεται αντιληπτό

δεν γλίτωσαν από την υψηλή φορολόγηση, την χαμηλή πρόνοια και την υποχρέωση της στράτευσης τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Την περίοδο 1868- 1869 ξέσπασαν ταραχές σε όλη την Ιταλία απέναντι στο νέο φόρο επιβολής για το άλεσμα, γεγονός που αμαυρώθηκε με το χαμό 267 ανθρώπων. Το γεγονός ότι τα οικονομικά προβλήματα του Κράτους ήταν σε δυσχερή θέση είχε ως αποτέλεσμα να μην προβούν σε πολεμικές ενέργειες. Μέχρι και το 1860 συμφιλιώνονταν οι διαφορές περιφερειακές ελίτ μέσω των θεσμών, του στρατού, της δημόσιας διοίκησης και του κοινοβουλίου. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης σχετιζόταν με αποφάσεις των περισσότερων χωρών, τον έλεγχο θέσεων εργασίας καθώς και κατανομής γης. Η επιλογή των δημάρχων υλοποιούνταν από τον νομάρχη, ο οποίος με τη σειρά του επέλεγε έναν τοπικό γαιοκτήμονα και επιπλέον έναν, ο οποίος θα στήριζε τον αντίστοιχο κυβερνητικό υποψήφιο σε επόμενες εκλογές.

6.6: Η τοπική κυβέρνηση

Σε συνδυασμό με την βιομηχανική ανάπτυξη και το κεφαλαιοκρατικό σύστημα μπορούμε να αναφερθούμε και στο πολιτικό σύστημα. Μόλις ολοκληρώθηκε η ενοποίηση τη δεκαετία του 1870 παρατηρήθηκε σημαντική άνοδος της μεταρρυθμιστικής ομάδας των δημοκρατικών (Sinistra) η οποία κινήθηκε αντίθετα από τη (Destra), ηγέτες της οποίας ήταν ο Καβούρ και ο Ντ' Αντζέλιο. Αναμφισβήτητα μέχρι και την περίοδο έναρξης του παγκοσμίου πολέμου και οι δύο σχηματισμοί κυριάρχησαν στην πολιτική σκηνή, όχι όμως με τη δομή των σημερινών πολιτικών κομμάτων. Συχνό φαινόμενο αποτέλεσε η εναλλαγή των πολιτικών παραγόντων από τη μία μεριά στην άλλη με σκοπό την εκλογή τους. Η δημοκρατία στηρίζονταν από τους νέους βιομηχάνους, τη μεσαία αστική τάξη και αυτοί που υποστήριζαν την εδαφική εξάπλωση. Αργότερα άρχισαν να δημιουργούνται κυβερνητικοί σχηματισμοί οι οποίοι αποτελούσαν συνασπισμό πολιτικών διαφορετικών παρατάξεων. Τη χρονική περίοδο 1893-94 σημειώθηκαν σειρά χρεοκοπιών των τραπεζών και το γενικότερο πολιτικό σκηνικό ήταν σαφώς επηρεασμένο αρνητικά. Η προαναφερόμενη κατάσταση έδωσε χώρο για την εμφάνιση σοσιαλιστών βουλευτών. Το εθνικό κράτος επικρατεί ως κυρίαρχη Ιδεολογία σε παγκόσμιο επίπεδο σε συνδυασμό με την πολιτική της αγοράς που επικρατεί στην οικονομία. Οι συγκρούσεις σε διεθνές επίπεδο επηρέαζαν σε σημαντικό βαθμό καθώς και η κρίση στην οικονομία. Οι προηγούμενες εξελίξεις συνέβαλαν στο γεγονός τα κράτη να ενσκήψουν στο εσωτερικό τους και στην Εθνική τους ενοποίηση. Την περίοδο 1857-1924 σημειώθηκε σημαντική κίνηση μεταναστών Ιταλών προς τη Λατινική Αμερική και συγκεκριμένα στη

χώρα της Αργεντινής. Ο 19ος αιώνας αποτέλεσε την χρονική περίοδο κατά την οποία εκδηλώθηκαν πληθώρα ενεργειών με επεκτατικό χαρακτήρα από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Είναι ολοφάνερο ότι η Ιταλία δεν ξέφυγε από αυτό τον κανόνα με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση της Αφρικής. Η επεκτατική πολιτική ήρθε ως αποτέλεσμα της πίεσεως των κεφαλαιοκρατών και των βιομηχάνων που πίεζαν για εξεύρεση πρώτων υλών χρήσιμων για την βιομηχανική ανάπτυξη. Προκειμένου να ενεργοποιηθεί ολοκληρωτικά το κράτος έπρεπε να συμμετάσχει σε πόλεμο απέναντι στην Αυστρία το 1866, όπου προσαρτήθηκε η επαρχία του Βένετο και λίγο αργότερα το 1871 καταλήφθηκε η Ρώμη.

7.: Τα οικονομικά δεδομένα

Το γεγονός ότι ενσωματώθηκαν παπικά εδάφη έφερε αντίδραση από τον Πάπα Πίο ΙΧ αλλά και την εχθρότητα των καθολικών στο εσωτερικό και εξωτερικό της Ιταλίας. Οι δαπανηροί πόλεμοι δημιούργησαν σημαντικά προβλήματα ως προς την ανατροφοδότηση του στρατού και του στόλου. Με κάθε τρόπο έπρεπε να αποφευχθεί η χρεοκοπία γιατί θα επέφερε αναταράξεις στο πολιτικό σκηνικό. Η νέα πολιτική ηγεσία όπου και προέκυψε έπρεπε να ασχοληθεί με την εθνική συνείδηση, την μετάβαση από το ριζοσπαστικό χαρακτήρα της περιόδου και τέλος στην πειθαρχημένη εύρυθμη κοινωνική ζωή. Σημαντικές αναταραχές που μπορούμε να αναφέρουμε αποτελεί ο τοπικισμός στο νότιο τμήμα της χώρας, όπου δημιούργησε καταστάσεις δύσκολες και έκρυθμες. Η ύπαρξη ριζοσπαστικών Ιδεών, φαινόμενα ληστειών, σοσιαλισμός και αναρχισμός δημιούργησαν εμπόδια ως προς το δυναμικό ρόλο της Ιταλίας στον οικονομικό και βιομηχανικό τομέα. Σημαντικό μέρος του προϋπολογισμού διοχετεύτηκε σε στρατιωτικούς εξοπλισμούς και σε έργα αμυντικής φύσεως. Ο λόγος έμφασης σε αυτό το κομμάτι σχετιζόταν με το γεγονός ότι η ηγεσία είχε την πεποίθηση ότι με την στρατιωτική της δύναμη θα ενισχυθεί εδαφικά. Οι ενέργειες όμως του ιταλικού Κράτους παρουσιάστηκαν ως δυσανάλογες των οικονομικών δεδομένων που καταγράφονταν εκείνη την περίοδο. Η έλλειψη κεφαλαίων και η απουσία ενεργειών από την αστική τάξη αποτέλεσαν χαρακτηριστικά της αναιμικής Ιταλικής οικονομίας. Σημαντική αύξηση στο δημογραφικό κομμάτι σημειώνεται από το 1870 και έπειτα με συνοδά προβλήματα ανεργίας, αγροτικής κρίσης και μετανάστευσης στις νέες ηλικίες κυρίως. Η μετανάστευση κατευθύνθηκε προς την Αμερική, την Ευρώπη ως μία από τις λύσεις στο δημογραφικό πρόβλημα. Ένα σημαντικό μεγάλο τμήμα πληθυσμού του Μιλάνο, Τορίνο και άλλων πόλεων εγκαθίσταντο στην Αμερική, την Αργεντινή και την Βραζιλία. Το 1880

παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός μεταναστών με αποτέλεσμα να συντελεστεί σημαντική διάδοση των ιταλικών γνώσεων και πολιτισμικών αξιών. Η Ρώμη βρίσκονταν στο επίκεντρο των ιταλικών προσπαθειών για εξασφάλιση της. Την περίοδο που η γαλλική αυτοκρατορία καταλυόταν ήταν πραγματική ευκαιρία εξασφάλισης της αρχαίας αυτής πόλης. Η Γαλλία αποτέλεσε σημαντικό σύμμαχο της Ιταλίας ιδιαίτερα στον πόλεμο του 1859 απέναντι στην Αυστρία αλλά και στο ζήτημα της ανεξαρτησίας της. Στον πόλεμο του 1870 η Ιταλία επέδειξε ουδετερότητα με απώτερο στόχο την επίδειξη της ως δύναμη πρωτεύουσας σημασίας. Αναμφισβήτητα η κίνηση αυτή δεν ήταν αποδεκτή ενέργεια από τη Γαλλία και τη Γερμανία. Λόγω των αρνητικών πλέον διακυμάνσεων της Γαλλίας απέναντι στην Ιταλία ανάγκασαν την Ιταλία να καταφύγει σε βοήθεια και προστασία στην Γερμανία.

7.1: Οικονομία και ενοποίηση

Η περίοδος της ενοποίησης αποτελεί μία καθυστερημένη οικονομική ενέργεια, πάντα συγκριτικά με τις Ευρωπαϊκές χώρες της Δύσης. Η γεωργία αποτέλεσε τομέα από τον οποίο παρατηρήθηκαν σημαντικά ποσοστά παραγωγικότητας. Ο αγροτικός τομέας αποτέλεσε πεδίο απασχόλησης σημαντικού αριθμού εργατικού δυναμικού. Εκτός από τον πρωτογενή τομέα θα αναφερθούμε και στον δευτερογενή, καθώς επίσης τον τριτογενή με τις υπηρεσίες. Ένα ποσοστό του 60% των εργαζομένων απασχολούνταν τον πρωτογενή τομέα και το υπόλοιπο ποσοστό στη βιομηχανία και στις υπηρεσίες. Η ενοποίηση έφερε σημαντικά αποτελέσματα αναφορικά με την αύξηση του πληθυσμού την παραγωγή και τον πλούτο. Η βιομηχανία άρχισε να αποτελεί σημαντικότερο και πιο ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του οικονομικού χάρτη. Η δημιουργία βιομηχανικών πόλεων όπως του Τορίνου, Γένοβας, και του Μιλάνου έφερε μία νέα δυναμική στην απασχόληση και στους ρυθμούς αστικοποίησης. Τα αγροτικά προϊόντα άρχισαν να διακρίνονται για τη χαμηλή τους ζήτηση, οπότε έδωσαν πρόσφορο έδαφος για τη βιομηχανία. Οι διεθνείς εξελίξεις επηρέασαν τα δέοντα την οικονομία της Ιταλικής Χερσονήσου. Μετά την ενοποίηση των ιταλικών κρατιδίων η οικονομία πέρασε από διάφορα στάδια ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα την πρώτη χρονική περίοδο όπου δόθηκε έμφαση στις ενεργειακές πηγές αλλά και στις καινοτομίες. Συμπληρωματικά σε δεύτερη φάση σχετίστηκε με τη Βιομηχανική Επανάσταση, με τον ηλεκτρισμό, την μηχανική ενέργεια και μετά χημικά βιομηχανικά προϊόντα. Η χρονική περίοδος ανάπτυξης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το 1895 έως και το 1914 όπου Ιταλικής κυβέρνησης θα στηρίζουν την τοποθέτηση και επένδυση των κεφαλαίων στο βιομηχανικό κλάδο. Η έλλειψη

όμως πρώτων υλών κατέστησε τον εκσυγχρονισμό μία τρομερά επιζήμια υπόθεση για τα κρατικά ταμεία. Η περίοδος 1880 έως 1890 αποτέλεσε συνώνυμο του μονοπωλιακού καπιταλισμού με τη στήριξη του κράτους. Η βιομηχανική ανάπτυξη εντοπίζεται στις περιοχές του Μιλάνο-Γένοβα και Τορίνου. Χαρακτηριστικά αυξητικά στοιχεία φέρουν τον ηλεκτρισμό, τον πιο εντυπωσιακά αναπτυσσόμενο κλάδο. Αξιοσημείωτος είναι και ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας όπου το 1899 ιδρύονται εταιρείες όπως η Fiat, Lancia, η Alfa Romeo και η Bugatti. Αργότερα ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας θα αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό έσοδο για την ιταλική οικονομία. Παράλληλα αναπτύσσεται και η χαλυβουργία η οποία χαρακτηρίζεται από τη σύμπτυξη εταιρειών και τη δημιουργία ομίλου με την ονομασία LLVA. Με ακόλουθο τρόπο θα αναφερθούμε και στη χημική βιομηχανία η οποία αναπτύχθηκε με χαρακτηριστικά τα προϊόντα που χρησιμοποιούνταν για τα αυτοκίνητα όπως για παράδειγμα λάδια μηχανής και άλλα. Το Τορίνο αποτέλεσε το επίκεντρο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Στο υπόλοιπο κομμάτι της χώρας εκτός από κάποιες εξαιρέσεις όπως αυτή της Νάπολης και της Σικελίας, η κατάσταση δεν ήταν ιδανική καθώς η φτώχεια και η συνεχή μετανάστευση δημιουργούσαν σημαντικά εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη. Η καλλιεργήσιμη γη στο Νότο ήταν υπό την κατοχή μεγάλων γαιοκτημόνων, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν πολύ συχνά τους εξαθλιωμένους εν ζωή αγρότες. Στη γεωγραφική περιοχή της κεντρικής Ιταλίας εντοπίζεται μία μικρότερη βιομηχανική ανάπτυξη συγκριτικά με αυτή του βορρά που και σε αυτή την περίπτωση ανήκει σε μεγαλογαιοκτήμονες όπου εκμεταλλεύονταν τους επινοικιαστές.

8.: Η συμβολή των προσωπικοτήτων στην ιταλική ενοποίηση

Ο λόγος για τον οποίο αξιοποιούμε στην παρούσα εργασία το υλικό το οποίο σκιαγραφεί το ρόλο και τις ενέργειες του Γκαριμπάλντι, Καβούρ και Πάπα Πίου ΙΧ έγκειται στη σημαντική συμβολή τους σχετικά με την ιταλική ενοποίηση. Η δράση τους σε σημαντικές περιπτώσεις ήταν καθοριστική για την επιτάχυνση των διαδικασιών ή ακόμα σε κάποιες περιπτώσεις την καθυστέρηση των εξελίξεων. Θα επιχειρηθεί μία προσπάθεια η οποία θα έχει κοινά στοιχεία με τη βιογραφική αναπαράσταση, εστιάζοντας στην δράση των συγκεκριμένων προσωπικοτήτων.

8.1: Giuseppe Garibaldi

Giuseppe Garibaldi

Ο Γκαριμπάλντι γεννήθηκε στη Νίκαια το 1807 και πέθανε το 1882. Το 1834 μετέβη στην Λατινική Αμερική όπου εκεί διετέλεσε διοικητής των Δυνάμεων του Μοντεβιδέο τον πόλεμο της ανεξαρτησίας. Η επαναστατική του δράση ανταποκρίνονταν στην απόθεση των Γαλλικών και των Αυστριακών Δυνάμεων. Ο Γκαριμπάλντι ηγήθηκε του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα στα μέσα του 19ου αιώνα για την ανεξαρτητοποίηση και ενοποίηση της Ιταλίας. Αποτελεί ηγετική μορφή που εμφανίστηκε την περίοδο της ενοποίησης και έκανε οτιδήποτε περνούσε από το χέρι του προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ανεξάρτητο κράτος, ερχόμενος κάποιες φορές σε σύγκρουση ακόμα και με την Εκκλησία. Η συμμετοχή του σε όλες τις σημαντικές μάχες της Ιταλίας ήταν καθοριστική. Αποτέλεσε έμβλημα των δημοκρατικών και θεωρήθηκε ως χαρισματικός στρατιωτικός και πολιτικός ηγέτης.

Το 1848 ο εμβληματικός στρατηγός επιστρέφει στη γενέτειρα του από την Ουρουγουάη που βρισκόταν και τάσσεται στο πλευρό του μονάρχη της Σαρδηνίας, Καρόλου Αλβέρτου. Παραμέρισε στην άκρη τις προοδευτικές του ιδέες μόνο και μόνο για χάρη της Ιταλικής ενοποίησης. Ως προσωπικότητα κινούνταν εναντίον στο παλιό κατεστημένο και άρα θεωρούνταν ότι ήταν αντί μοναρχικός. Ο Ναπολέοντας ο Γ αποτέλεσε σημαντικό αντίπαλό του στις στρατιωτικές του ενέργειες και σκοπιμότητες. Στις 7 Σεπτεμβρίου το 1860 ο Γκαριμπάλντι εισήλθε στη Νάπολη όπου υποδοχή του από τους εκεί κατοίκους ήταν ιδιαίτερα θερμή. Ο Καβούρ συνασπίζεται με τον Ναπολέοντα και προσπάθησε να αποκόψει τη δυναμική του σχετικά με τα παπικά κράτη στην κεντρική Ιταλία. Όπως γίνεται αντιληπτό η αντίσταση απέναντι στον Γκαριμπάλντι ήταν ιδιαίτερα ανησυχητική και υπολογίσιμη,

βλέποντας ότι οι δυνάμεις του δεν είχαν τη δυναμική του ξεκινήματος. Οι Γάλλοι έδειχναν ότι με το να ενισχύσουν τις δυνάμεις τους στην Ρώμη υπολόγιζαν την δυναμική του Γκαριμπάλντι. Το 1864 πρωτεύουσα της ενωμένης Ιταλίας έγινε η Φλωρεντία, κίνηση που υποδηλώνει την αποδοχή των νέων δεδομένων από τους ενωμένους Ιταλούς.

Η χρονική περίοδος από το 1800 ως και το 1870 ήταν καθοριστική για την ιταλική ενοποίηση. Με αφορμή τον πόλεμο μεταξύ Πρωσίας και Αυστρίας η Ιταλία τάχθηκε με το μέρος της πρώτης και παρά το γεγονός της επικράτησης της Αυστρίας πήρε από την Αυστρία τη Βενετία. Το 1870 η ήττα της Γαλλίας στον πόλεμο έφερε ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της Ρώμης και τη δημιουργία νέας πρωτεύουσας, της Ρώμης για το ιταλικό ενοποιημένο κράτος.

Κατά την διάρκεια του Α' πολέμου (1848-1849) υπήρχαν σημαντικές επιτυχίες όμως τα αποτελέσματα του δεν ήταν τα αναμενόμενα. Την επόμενη χρονιά ο στρατηγός υπερασπίστηκε τη Ρώμη από τους Γάλλους συμμάχους του Πάπα. Σε συνεργασία με τον Ματσίνι ανέλαβε αρχηγός του στρατού παρόλο που ο αγώνας εναντίον των Γαλλικών στρατευμάτων φαίνονταν χαμένος από την πλευρά της Ιταλίας. Το αποτέλεσμα αυτού ήταν ο στρατηγός να αποσυρθεί με τα στρατεύματα του προκειμένου να αποσοβήσει τον κίνδυνο να πεθάνει αυτός και ο στρατός. Πλέον ο στρατηγός δεν είχε πόρους και υποστήριξη για να συνεχίσει τον αγώνα του και για αυτό το λόγο έφυγε από την Ιταλία και πήγε στη Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Σε όλες τις περιοχές στις οποίες πήγαινε η υποδοχή ήταν ιδιαίτερα θερμή, καθώς η δημοφιλία του ξεπερνούσε τα ιταλικά σύνορα και έπιανε όλο τον κόσμο.

Το 1854 όντας σε λιμάνι της Αγγλίας θα πάρει τη σημαντική απόφαση να γυρίσει πίσω στην Ιταλία αγοράζοντας μία φάρμα στην περιοχή της Σαρδηνίας. Απασχολούμενος με τη γη και τις αγροτικές εργασίες το 1859 ξεσπά ο δεύτερος ιταλικός πόλεμος και έτσι ο στρατηγός αναλαμβάνει πάλι τη διοίκηση των επαναστατικών Δυνάμεων στις Άλπεις. Και σε αυτή την περίπτωση ήταν αναγκασμένος να παραταχθεί με το μέρος του βασιλιά, γεγονός το οποίο ήταν αντίθετο στις δημοκρατικές του και προοδευτικές ιδέες. Ένα χρόνο αργότερα ο στρατηγός και χίλιοι εθελοντές πέτυχαν σημαντική νίκη στην Σικελία υποτάσσοντας τα στρατεύματά της Νάπολης. Με σύμμαχο τις μοναρχικές δυνάμεις του Πεδεμόντιου, ο στρατηγός νίκησε τον πολυάριθμο και πολύ καλά οργανωμένο στρατό της Νάπολης.

Το όνειρο του Γκαριμπάλντι ήταν η ένωση της Ρώμης, όμως αποτελούσε τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ανυπέρβλητο εμπόδιο. Προκειμένου να πάρει με το μέρος του τον Βίκτωρ Εμμανουήλ τον Β' κάνει συμφωνία μαζί του και του δίνει τη Σικελία με αντάλλαγμα τη συμβολή του στον αγώνα για την ανεξαρτησία της Ιταλίας. Στην ανάγκη του να δει την ενοποιημένη Ιταλία μαζί με τη Ρώμη και τα παπικά κράτη, προέβη σε μία ακόμα εκστρατεία

εναντίον της Ρώμης και των δυνάμεων του Ναπολέοντα, πιστεύοντας πάντα ότι θα είχε την υποστήριξη της Ιταλικής κυβέρνησης. Αντιθέτως η ιταλική κυβέρνηση δεν συνέδραμε τον Γκαριμπάλντι και έστειλε κρατικές ιταλικές δυνάμεις να υπερασπιστούν τη Ρώμη από την επίθεση του. Βλέποντας ο στρατηγός ότι η μάχη εξελισσόταν ανάμεσα σε στρατιώτες που έχουν την ίδια πατρίδα πικραίνεται και αποσύρεται με λαβωμένο το πόδι του. Βέβαια την τελευταία του λέξη θα την έλεγε λίγο αργότερα στον τρίτο πόλεμο.

Ο Γκαριμπάλντι που θεωρούνταν ως στρατιωτικός «*ήρωας των δύο κόσμων*», εξοργίστηκε με το γεγονός ότι η δική του πόλη της Νίκαιας είχε παραχωρηθεί στον Ναπολέοντα. Η έντονη μορφή αυτή της ανησυχίας του εκφράστηκε με την επιθυμία του να σχεδιάσει μία ανεπίσημη αποστολή με σκοπό να την ξανακερδίσει πίσω. Το παράλληλο γεγονός της εξέγερσης στο Παλέρμο καθυστέρησε τον Γκαριμπάλντι, καθώς πείστηκε να απελευθερώσει τους Σικελούς. Έτσι στρατολογεί μία επιλεγμένη ομάδα εθελοντών δημοκρατικού υπόβαθρου, οι οποίοι είχαν πολεμήσει και εμφάνιζαν την επιθυμία να πολεμήσουν στο στρατό του ΠιEMONTE το 1859. Το στράτευμα συμπεριελάμβανε μία γυναίκα, την σύζυγο του κυρίου πολιτικού συμβούλου του Γκαριμπάλντι, Rosalia Crispi.

Ο Γκαριμπάλντι πίστευε όπως και πάρα πολλοί ριζοσπάστες δημοκράτες ότι ο Νότος ήταν το σημαντικότερο κομμάτι της Ιταλίας στο οποίο βρισκόταν και το κέντρο της Επανάστασης για την ενοποίηση. Ο Καβούρ δεν στήριξε σε καμία περίπτωση τον Γκαριμπάλντι, παρόλα αυτά όμως δεν μπόρεσε να αποτρέψει την αποστολή του. Στη συνέχεια διέκρινε ότι ο Γκαριμπάλντι ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής και το πρόσωπο του είχε την υποστήριξη του βασιλιά, καθώς επίσης και πολλών στρατιωτών, αξιωματούχων και υπαλλήλων. Οπότε δεν γινόταν διαφορετικά από το να στρέψει το ενδιαφέρον του ο Καβούρ, στην αποστολή και το εγχείρημα του Γκαριμπάλντι. Ο Καβούρ απέτρεψε την προμήθευση οπλισμού στον Γκαριμπάλντι, γεγονός το οποίο δεν συγχωρέθηκε. Βέβαια η αποστολή του στέφθηκε με επιτυχία καθώς το στρατιωτικό προσωπικό ήταν ιδιαίτερα έμπειρο και ικανό. Στις 26 Μαΐου προχώρησε στο Παλέρμο και στις αρχές Ιουνίου κυβερνούσε το μεγαλύτερο μέρος της δυτικής Σικελίας στο όνομα του Βιτόριο Εμμανουέλε Β'.

Ο Γκαριμπάλντι αποτέλεσε έναν από τους χαρακτηριστικότερες αντιπροσώπους της Αναγέννησης της Ιταλίας. Προέβαλε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις διεκδικήσεις της Ιταλίας και συνέβαλε στη διαμόρφωση των διεκδικήσεων και των αιτημάτων με εθνικοαπελευθερωτικό περιεχόμενο. Θεωρήθηκε ως απειλή για τη Συνταγματική μοναρχία και αποτέλεσε σύμβολο αλλαγών και επαναστατικών κινήσεων για τους μεταγενέστερους.

Αξιοσημείωτο γεγονός είναι ότι το 1879 ίδρυσε «*τη Λίγκα της Δημοκρατίας*» προκειμένου να προωθηθούν οι ιδέες του που σχετίζονταν με δικαίωμα ίσης ψηφοφορίας για όλους, ισότητα

των γυναικών, κατάργηση της εκκλησιαστικής περιουσίας και του χωρισμού κράτους και εκκλησίας. Πέθανε σε ηλικία 75 ετών το 1882, αποσυρόμενος στην φάρμα του στη νότια Ιταλία.

8.2: Πάπας Πίος ΙΧ

Ο Πάπας Πίος ΙΧ εκλέχθηκε ως πάπας το 1846 και συνέβαλε στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων χορηγώντας Σύνταγμα τον Μάρτιο του 1848. Έχασε τα πιο πολλά από τα παπικά κράτη στο Πιεμόντε το 1860, καθώς επίσης επισήμως τη Ρώμη το 1870. Μέχρι τότε δεν υπήρχε πολιτικό καθεστώς το οποίο περιλάμβανε την ελευθερία και στις περισσότερες περιοχές δεν υπήρχαν τα βασικά θεμελιώδη δικαιώματα για την ψήφο, την ομιλία και την έκφραση. Η αναγέννηση του ιταλικού Κράτους συνδέθηκε με το τρίπτυχο ανεξαρτησία-ενοποίηση-ελευθερία.

Το 1847 οι περισσότεροι κάτοικοι της Ιταλίας ήταν αγρότες οι οποίοι επικοινωνούσαν με τη γλώσσα του τόπου τους. Παρατηρούνταν επιπροσθέτως αντιπαλότητα μεταξύ των πόλεων και στον κύκλο των διανοουμένων υπήρχε η πεποίθηση ότι πρέπει να υπάρξει μία συνομοσπονδία ανεξάρτητων κρατών. Η δύσκολη κατάσταση στον αγροτικό τομέα το 1845-46 με τις κακές συγκομιδές δημιούργησαν έντονα προβλήματα διαβίωσης στους αγρότες

τους ώθησαν στη μετακίνηση σε πόλεις προκειμένου να βρουν δουλειά. Στην χρονική περίοδο αυτή εμφανίστηκαν οι σιδηρόδρομοι, γεγονός που άλλαξε τα οικονομικά δεδομένα δημιουργώντας νέες ευκαιρίες και προοπτικές για τους ανθρώπους. Έτσι μεταφορές μπήκαν σε νέα βάση καθώς η Ιταλία αποτέλεσε διάυλο σύνδεσης Ευρώπης με Ασία. Βέβαια η σιδηροδρομική σύνδεση συναντούσε εμπόδια τα οποία και τίθενται από τους αυστριακούς εξαιτίας των συμφερόντων τους. Οι κακές συγκομιδές που προαναφέρθηκαν, δυσκόλεψαν τα πράγματα και διπλασιάστηκε η τιμή του ψωμιού. Οι μεταρρυθμίσεις στα οικονομικά έφεραν νέους φόρους πραγματικά δυσβάσταχτους για μεγάλη μερίδα αγροτών.

Ο κλάδος των επαγγελματιών είχε υποστεί σημαντικές επιπτώσεις αρνητικής διακύμανσης, ενώ ο επιχειρηματικός κλάδος πίεζε για την ολοκλήρωση του σιδηροδρομικού έργου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο Πάπας Πίος ΙΧ το 1846 όπου και εξελέγη, θεώρησε ως επιτακτική την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις στα παπικά κρατίδια. Αυτό είχε άμεσο αντίκτυπο και στην υπόλοιπη Ιταλία. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις είχαν ως αποτέλεσμα να φέρουν τους λαϊκούς πιο κοντά στην κυβέρνηση σε συνδυασμό με την χαλάρωση της λογοκρισίας και του τύπου. Το 1847 πλέον μπορούσε το κάθε κρατίδιο να εκπροσωπείται από έναν αντιπρόσωπο που όριζε. Ο Πάπας ήταν εκείνος όπου και προώθησε την ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων στην Ιταλία χωρίς τιμολόγια. Ο Πάπας είχε κατανοήσει ότι με αυτό τον τρόπο οι Αυστριακοί θα έχαναν τον έλεγχο της οικονομίας και συνάμα αυτή του η κίνηση δεν θα δικαιολογούσε εμπλοκή τους σε πόλεμο εναντίον των ιταλικών παπικών κρατών.

8.3: Conte Cavour

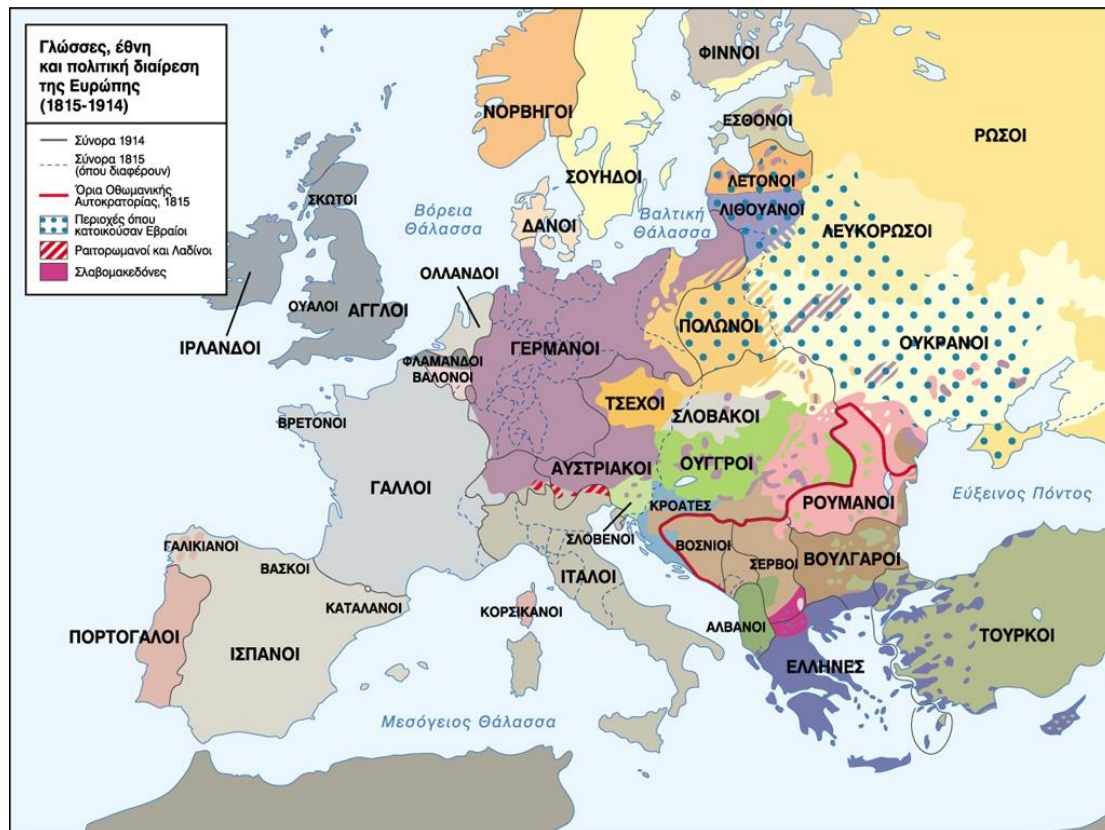
Camillo Benso Cavour

Ο κόμης Καβούρ έκανε σημαντικές προσπάθειες δημιουργώντας έναν διοικητικό τρόπο με συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά. Το σχέδιο του το 1850 συνάντησε σημαντικές δυσκολίες αφού τα οικονομικά δεδομένα ήταν στάσιμα με αποτέλεσμα και ο συμβιβασμός του με τον Γάλλο αυτοκράτορα Ναπολέοντα Γ. Ήταν αρμόδιος για την προεδρία ενός εντυπωσιακού οικοδομικού προγράμματος, το οποίο αύξησε τη Βιομηχανική παραγωγή, επέκτεινε εκθετικά τις σιδηροδρομικές γραμμές και ενθάρρυνε το εμπόριο.

Το Πιεμόντε έγινε μία ευημερούσα Πολιτεία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1850. Έκτισε τη σχέση του με τη Γαλλία, διατηρώντας παράλληλα τη φιλία του με τη Μεγάλη Βρετανία, γεγονός που υποδηλώνει το μεγάλο διπλωματικό δαιμόνιο που τον διέκρινε. Αναζήτησε ευκαιρίες για να επεκτείνει το βασίλειο της Ιταλίας με τις μεγαλύτερες δυνάμεις. Ήταν σαφές σε όλους συμπεριλαμβανομένου του Βιτόριο Εμανουέλε Β', ότι κάθε προσπάθεια εκδίωξης της Αυστρίας από τη Λομβαρδία- Βενετία, θα απαιτούσε ξένη στρατιωτική συμμαχία, όπου ο Ναπολέοντας φαινόταν ο πιο πιθανός υποψήφιος.

Δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει την όμορφη ανιψιά του, την Κόμισσα του Καστιλιόνε, προκειμένου να κερδίσει την εύνοια του αυτοκράτορα μέσω ενός δεσμού συγγένειας. Δεν χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια να πείσει τον Ναπολέοντα για να υποστηρίξει δημόσια τις ιταλικές φιλοδοξίες του. Σε όλη τη διάρκεια του 1856 και του 1857 ο Ναπολέων μιλούσε συχνά για την ιταλική κατάσταση. Μέχρι το 1858, ωστόσο, το δημόσιο ενδιαφέρον του για την Ιταλία είχε εξασθενήσει.

Το 1852 ο μετριοπαθής πολιτικός Camillo Cavour έγινε πρωθυπουργός του Πιεμόντε, με αφορμή αυτό υλοποιήθηκαν μεταρρυθμίσεις απελευθερώνοντας την γραφειοκρατία, τη δικαιοσύνη και περιορίστηκαν οι εξουσίες του μονάρχη. Στις βλέψεις του Καβούρ ήταν η ενίσχυση της θέσης των φιλελευθέρων. Την περίοδο που δραστηριοποιήθηκε το κύρος του Πιεμόντε ήταν σαφώς ενισχυμένο χάρη στις διπλωματικές του διαπραγματεύσεις. Παρόλο που το 1870 η Ρώμη έγινε πρωτεύουσα της Ιταλίας ο Πάπας εξέφραζε με κάθε δυνατό τρόπο την αντίθεσή του σε αυτό και προέτρεψε τους Καθολικούς να μην συμμετέχουν στην πολιτική εξουσία. Ήταν εναντίον στις κυβερνητικές πολιτικές που εφαρμόζονταν. Για παράδειγμα σε περιοχές όπως η Λομβαρδία και Βενετία οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν από την Αυστρία δεν ωφελούσαν σε καμία περίπτωση τους τοπικούς παράγοντες. Το μεγαλύτερο αγκάθι αποτελούσε η φορολογική πολιτική με τις υπερβολικές επιβαρύνσεις. Γενικά και στο Πιεμόντε, τα οικονομικά ζητήματα αποτέλεσαν και την αιτία προέλευσης εθνικιστικών εκδηλώσεων. Η επιτήρηση και ο έλεγχος των περιοχών υλοποιούνταν με τη βοήθεια των αστυνομικών δυνάμεων. Οι μεταρρυθμιστές της αποκατάστασης έπρεπε να αντιμετωπίσουν σημαντικές δυσλειτουργίες και αντιφάσεις στον πολιτικό τομέα.

Πολιτική διαίρεση της Ευρώπης 1815-1914

Το μόνο που είχε επιτευχθεί ήταν ότι υπήρχε συναίνεση ως προς τη μεταρρύθμιση οπότε και υπήρχε η ανάγκη απόκτησης εθνικής ταυτότητας από το χτίσιμο εθνικών θεσμών. Το χάσμα με την εκκλησία ήταν αυτό το οποίο έπρεπε να γεφυρωθεί προκειμένου να έρθουν τα αποτελέσματα εθνικού χαρακτήρα. Ο Καβούρ αποτέλεσε τον εκπρόσωπο μιας νέας ρεαλιστικής προσέγγισης στην πολιτική σκηνή. Ο αριστοκράτης Καβούρ δραστηριοποιήθηκε και είχε την αποδοχή των ευγενών, αξιωματούχων και των μεγαλοαστών. Υποστήριζε τη βαθμιαία πρόοδο και την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που θα εξασφάλιζαν οικονομική και πολιτική συνοχή, καθώς επίσης και ενότητα. Υπήρχε βέβαια από την άλλη και η πλευρά του συνασπισμού των μικροαστών, των διανοουμένων και των αγροτών που ήλπιζαν σε αναγέννηση με την κυριαρχία του λαού. Ως βασικός εκπρόσωπος των μετριοπαθών υποστήριζε την επίλυση ζητημάτων ενοποίησης με διπλωματικές ενέργειες και στήριξε από τους ανωτέρους. Σε καμία περίπτωση δεν υποστήριζε τις λαϊκές εξεγέρσεις και δεν επιθυμούσε τις λαϊκές ένοπλες μάζες και τη δράση τους. Έβλεπε ότι οι Γάλλοι και ο στρατός τους ήταν αναγκαίο εάν ήθελαν να κινηθούν ενάντια στην Αυστρία. Έτσι το 1859 η διοίκηση παραδίδεται στο Πεδεμόντιο. Το 1859 τη Φλωρεντία ξέσπασαν εξεγέρσεις και έντονες διαμαρτυρίες και συνάμα οι διαμαρτυρούμενοι στην περιοχή Εμίλια-Ρομάνια οι

μεταρρυθμιστές της Τοσκάνης αρνούσαν να προσδεθούν στο Πεδεμόντιο. Οι επιτυχίες που σημειώθηκαν έφεραν ως αποτέλεσμα Την προσάρτηση εδαφών και την πυροδότηση εξελίξεων στο Νότο. Το Μάρτιο του 1859 ο Γκαριμπάλντι αποβιβάζεται στην Σικελία με χίλιους περίπου οπαδούς του, κυρίως φοιτητές όπου κάποιοι είχαν ήδη πολεμήσει με το στρατό του Πεδεμόντιου. Υποστηριζόμενος το βασίλειο της Σαρδηνίας και τη δημιουργία Ενιαίου κράτους κατάφερε να προσελκύσει πληθώρα οπαδών. Αφού κατέλαβε το Παλέρμο τον Αύγουστο του 1859 πήγε στην Ηπειρωτική Ιταλία όπου εκεί αντιστάθηκαν οι Βουρβώνοι και το Σεπτέμβριο έγινε επικεφαλής Δυνάμεων στην περιοχή της Νεάπολης. Ο Καβούρ ήταν αντίθετος στις επιδιώξεις Γκαριμπάλντι και προέβαλε σημαντικές αμφιβολίες για την αξιοπιστία του στρατεύματος. Παρόλα αυτά δεν απέρριψε τον Γκαριμπάλντι, όμως ήταν ουδέτερος και με τους εχθρούς του. Αφού είδε τις επιτυχίες του τότε μόνο έστειλε ενισχύσεις με εθελοντές στρατιώτες. Όπως γίνεται αντιληπτό ο Καβούρ ήθελε να ελέγχει τις εξελίξεις οπότε και έστειλε 20.000 άτομα. Ο Καβούρ ήταν διακριτός διπλωμάτης καθώς είχε και τις δύο πλευρές υπό τον έλεγχο του και προσπαθούσε να ενισχύσει τη θέση του έναντι των δημοκρατικών συνασπισμών.

9.: Συμπεράσματα

Από την πτώση της Ρώμης στο Μεσαίωνα η Ιταλία δεν είχε ποτέ ενιαία διοίκηση. Το μόνο ενοποιητικό στοιχείο ήταν μια κοινή λογοτεχνική και γενικότερα πολιτιστική παράδοση και με το πέρασμα του χρόνου η γλώσσα. Αρχικά η ιταλική γλώσσα σήμαινε κάτι μόνο για κάποιους μορφωμένους ανθρώπους οι οποίοι και αυτοί αναγκάζονταν να μην χρησιμοποιούν τα ιταλικά αλλά τα λατινικά στη διοίκηση, στην προσευχή και στη διδασκαλία των Πανεπιστημίων. Ωστόσο για τη μεγάλη μάζα των αμόρφωτων πολιτών τα ιταλικά δε σήμαιναν τίποτα και μιλούσαν τοπικές διαλέκτους οι οποίες πολλές φορές έμοιαζαν περισσότερο στα γαλλικά παρά στα ιταλικά ή δεν είχαν καμία σχέση μεταξύ τους. Η υπό διαμόρφωση αστική τάξη αν και επέβαλλε τις δικές της διαλέκτους δε κατόρθωνε να επιβάλλει μια εθνική γλώσσα και στην περίπτωση που αυτή χρησιμοποιούνταν στην ουσία περιοριζόταν μόνο σε μια μειοψηφία λογίων οι οποίοι απορροφούνταν μάλιστα από την τάξη των αριστοκρατών. Θα λέγαμε πως είναι αυτό που ο Gramsci ονομάζει ως “*πολιτιστικό συμβιβασμό*”. Η ύπαρξη πολιτιστικής ενότητας, αν θεωρήσουμε ότι αυτή υπάρχει, ήταν αναγκαίος παράγοντας αλλά όχι αρκετός από μόνος του για τη δημιουργία ενός κράτους. Το πιο σημαντικό μεταξύ 1799-1815 αποτελούν οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις που

συντελούνται στη χερσόνησο από τους Γάλλους. Τα πράγματα μετά το 1815 παρά τις αντιμεταρρυθμίσεις και την αντίδραση ποτέ δε θα επιστρέψουν στην προηγούμενη κατάσταση. Σε όλα τα ιταλικά κρατίδια την εποχή της Παλινόρθωσης η παρακαταθήκη του γαλλικού περάσματος παρέμεινε ισχυρή πρώτα και κύρια γιατί οι γαλλικές μεταρρυθμίσεις ήταν ανάγκη μιας εποχής για όποιο κράτος δεν ήθελε να μείνει πίσω από τις εξελίξεις. Έτσι δημιουργείται μια θεμελιώδης αντίφαση.

Η αντίδραση έπαιρνε μετριοπαθή προοδευτικά-εκσυγχρονιστικά μέτρα παράλληλα με την καταστολή που χρησιμοποιούσε για να επιβιώσει. Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα το 90% των κεντρικών και περιφερειακών γραφείων και θέσεων του γραφειοκρατικού και κυβερνητικού μηχανισμού στην ιταλική χερσόνησο κατέχονταν από ευγενείς. Αυτό το ποσοστό μειώνεται προοδευτικά κάθε χρόνο που περνάει. Ωστόσο η αριστοκρατία στις περισσότερες περιοχές επιβιώνει και είναι η κύρια πηγή εξουσίας τόσο στην ύπαιθρο και στις τοπικές κυβερνήσεις και διοικητικά όργανα όσο και στις πόλεις. Την περίοδο της γαλλικής κατάκτησης δεν μπορούμε να μιλήσουμε για συγκροτημένη εθνική συνείδηση. Η αστική τάξη και οι διανοούμενοι που ανήκουν σε αυτή κατά κύριο λόγο, όπως και ένα κομμάτι της αριστοκρατίας, που έχουν έρθει σε επαφή με τις φιλελεύθερες και ριζοσπαστικές θέσεις κυρίως του ιακωβινισμού επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή που μάλλον θεωρούν ότι είναι εφαρμόσιμη μέσω της πρόσδεσης της περιοχής με τη Γαλλία. Ακόμα και όταν απογοητευτούν από το Ναπολέοντα δε θα βάλουν ως επίκεντρο την ενοποίηση. Το αντιγαλλικό αίσθημα σύντομα θα γίνει αντιαυστριακό την εποχή της Παλινόρθωσης. Βέβαια οι επαναστατικές ομάδες δε θα περιορίσουν τα αιτήματά τους απλά σε μια απελευθέρωση από ξένες δυνάμεις αλλά θα συνεχίσουν καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα να παλεύουν για υλοποίηση φιλελεύθερων προγραμμάτων διαφόρων αποχρώσεων και τάσεων. Αυτή η προσπάθεια είχε συγκεκριμένα γεωγραφικά σύνορα τα οποία σταματούσαν για τους μεταρρυθμιστές τις περισσότερες φορές στο κρατίδιο τους και όχι στα σύνορα της σημερινής Ιταλίας. Ακόμα και όταν ξεπερνούσαν τα σύνορα για τους πιο ρομαντικούς και ριζοσπάστες ήταν μια προσπάθεια για επαναστατική αλλαγή σε ολόκληρη την Ευρώπη. Όλες ωστόσο οι εξεγέρσεις που γίνανε μέσα στο 19^ο αιώνα απέτυχαν. Κύριος λόγος ήταν πως οι ομάδες που τις οργάνωσαν, οι οποίες καθοδηγούνταν σε όλες τις περιπτώσεις από μορφωμένους αστούς και λιγότερο από φιλελεύθερους αριστοκράτες, δεν είχαν λαϊκή υποστήριξη. Στο νότο δεν κατάφεραν ποτέ να υποστηριχθούν ουσιαστικά από το πολυπληθές στρώμα των μικροαγροτών. Οι μάζες ήταν κυρίως υποστηρικτές της αντίδρασης σε κάθε φάση ή στην καλύτερη συμμετείχαν παθητικά στις αλλαγές. Υπάρχει διαφορά μεταξύ φιλελευθερισμού, ανεξαρτησίας και ενοποίησης. Ήταν τρία διαφορετικά πράγματα που ωστόσο μπορεί να

ταυτίζονταν σε κάποια πιο ριζοσπαστικά προγράμματα όπως αυτό του Mazzini. Πριν το 1848 ο βασικός στόχος ήταν και για τους πιο δημοκράτες και ριζοσπάστες η ανεξαρτησία και όχι η ενοποίηση. Η ενοποίηση προϋποθέτει την ανεξαρτησία ως κατανόηση του ότι έχεις κάποιον ξένο πάνω από το κεφάλι σου αλλά η κατανόηση αυτή δεν οδηγούσε αυτόματα στη λύση της ενοποίησης. Τα φεντεραλιστικά προγράμματα ήταν το ίδιο υπαρκτά με τις σκέψεις για Ενοποίηση. Ωστόσο μπορούμε να πούμε πως ο στόχος που έβαζαν όλες οι επαναστατικές ομάδες της εποχής για εκδίωξη από τη χερσόνησο των αυστριακών περιείχε τα σπέρματα μιας λογικής πως: “Εκείνοι διαφέρουν από εμάς”.

Δύσκολα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η ενοποίηση ήταν βασικό αίτημα πριν τις επαναστάσεις του 1848 και ακόμα και μετά ήταν αίτημα λίγων κύκλων, σαφώς πιο διευρυμένων βέβαια από νωρίτερα. Κύριος εκπρόσωπος αυτών των απόψεων υπήρξε ο Ματσίνι. Ωστόσο υπήρχαν και άλλες οργανώσεις με παράνομη δράση που το αίτημα αυτό δεν εμφανιζόταν. Ο Καβούρ δεν το είχε καν σαν βασικό διακύβευμα ακόμα και όταν η ενοποίηση λάμβανε χώρα. Για τον πρωθυπουργό του Βασιλείου της Σαρδηνίας η σύζευξη εθνικού κράτους-εθνικισμού έγκειται στο ότι το πρώτο ήταν ένα πρόγραμμα για τη δημιουργία ενός πολιτικού κατασκευάσματος βασισμένου στο δεύτερο. Η ιταλική ενοποίηση ήταν αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας στον 19^ο αιώνα σε μια ιστορική φάση όπου το σύνολο του ευρωπαϊκού συστήματος μετασχηματιζόταν. Βασίστηκε στην εθνική συνειδητοποίηση όχι της πλειοψηφίας ούτε καν μεγάλης μερίδας των Ιταλών αλλά ήταν ένα αίτημα περιορισμένων κύκλων κυρίως διανοούμενων, αστών και μορφωμένων προοδευτικών ανθρώπων που ακολουθούσαν την αντίληψη και τα αιτήματα της εποχής για τη λειτουργία και τις αρχές του κράτους. Μέσα από το αίτημα του Risorgimento και της Ιταλικής Ενοποίησης ήθελαν να διασφαλίσουν πρώτα και κύρια στόχους είτε του φιλελευθερισμού είτε του εκδημοκρατισμού και σε κάθε περίπτωση τη δημιουργία ενός ισχυρού σύγχρονου κράτους το οποίο θα διασφαλίζει τα συμφέροντα τους, θα οριοθετήσει την αγορά. Ήταν ένα αποτέλεσμα πάλης και κυρίως συνεργασίας των ανώτερων τάξεων, της ήδη αρκετά αστικοποιημένης φιλελεύθερης αριστοκρατίας με την αναδυόμενη βιομηχανική και εμπορική αστική τάξη. Ήταν επίσης αποτέλεσμα ευρωπαϊκών εξελίξεων, διπλωματίας και αντιπαραθέσεων των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών. Για την επιτυχία παίζει ρόλο και η διεθνής συγκυρία. Δηλαδή η ανικανότητα τόσο της Γαλλίας όσο και της Αυστρίας να ελέγξουν τα πράγματα όπως και η εξασθένιση του ελέγχου του Πάπα. Ωστόσο αυτό δε σημαίνει πως οι μάζες δεν είχαν συμβολή. Δεν θα ήταν δυνατή η Ενοποίηση τουλάχιστον όπως γνωρίζουμε το κράτος της Ιταλίας σήμερα χωρίς τον Garibaldi και τις μάζες που τον ακολούθησαν και πολέμησαν, χωρίς τον Καρμποναρισμό και τις μικρές τοπικές εξεγέρσεις που μπορεί να ηττήθηκαν αλλά αποτελούσαν φόβητρο ακόμα και για τους μετριοπαθείς-

φιλελεύθερους. Το κράτος του Πεδεμοντίου υπήρξε η ατμομηχανή της Ενοποίησης για δυο βασικά λόγους. Αφενός καθώς ήταν το πιο ισχυρό και πιο οικονομικά ανεπτυγμένο κράτος, πολύ πιο ανεξάρτητο στο να χαράζει πολιτική από τα υπόλοιπα κρατίδια δορυφόρους και αφετέρου ήταν το μόνο κράτος μετά τα γεγονότα του 1848 με συνταγματική μοναρχία εκφραστής δηλαδή των συμφερόντων που θα εκπροσωπούσε μια ενιαία Ιταλία. Οι μετριοπαθείς αριστοκράτες που δεν έχασαν ποτέ από τα χέρια τους, καθ' όλη τη διάρκεια, την κυβερνητική εξουσία αντιλαμβάνοντουσαν την ανάγκη για φιλελευθεροποίηση και αλλαγές. Προσπαθούσαν να καταπνίξουν κάθε επαναστατική συνωμοτική οργάνωση ή το οτιδήποτε μπορούσε να οδηγήσει τα πράγματα στα άκρα και σε επικίνδυνες, πιθανές εξεγερσιακές καταστάσεις. Προσπαθούσαν να περιορίσουν τόσο τους ριζοσπάστες αστούς δημοκράτες όσο και τους παραδοσιακούς συντηρητικούς αριστοκράτες. Σίγουρα η Ιταλική Ενοποίηση δημιούργησε μια σειρά από νέα προβλήματα στην κοινωνία της Ιταλίας. Η καπιταλιστική ανάπτυξη προχώρησε σε βάρος σημαντικής μερίδας πληθυσμού και ακόμα και συγκεκριμένης γεωγραφικής έκτασης του ενιαίου κράτους όπως είδαμε και πιο πάνω. Το βέβαιο είναι πως η Ιταλική Ενοποίηση αποτέλεσε τόσο κλείσιμο ενός κεφαλαίου όσο και αρχή ενός νέου σε αυτή τη λωρίδα γης που εκτείνεται από τις Άλπεις μέχρι τη Μεσόγειο θάλασσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ascoli, U. (1979). *Movimenti migratori*, Μπολόνια: The Mill
- Beales, D. & Dawson, E. (1986). *The Risorgimento and the unification of Italy*, Longman, London
- Beales, D. (1998). *The Risorgimento and the Unification of Italy*, Longman
- Bosco, G. (1975). *Naitza, ii colonia Lismonella Storia d' Italia(1882-1949)*, Φλορεντία
- Cardoza, Anthony L., *Aristocrats in Bourgeois Italy, The Piedmontese Nobility 1861-1930*, Κέιμπριτζ: Cambridge University Press 2002.
- Clark, M. (2013). *The Italian Risorgimento*, Routledge: Λονδίνο
- Γκράμισι, Αντόνιο, (1987). *Il Risorgimento*, Αθήνα: Στοχαστής.
- Gooch, J. (1989). *Army state and society in Italy 1870-1915*, Λονδίνο: Routledge
- Gooch, J. (1984). *The unification of Italy*, Λονδίνο: Routledge
- Halperin, W. (1980). *Italy and the Vatican at War*, Greenwood, New York
- Λιάκος, Α. (1985). *Η Ιταλική Ενοποίηση και η Μεγάλη Ιδέα*, Αθήνα: Θεμέλιο
- Λιάκος, Α. (1980). *Οι φιλελεύθεροι στην επανάσταση του 1862*, Μνήμων, τ. Η.
- Malanima, P. & Zamagni, V. (2010). “150 Years of the Italian Economy, 1861–2010”, *Journal of Modern Italian Studies*, Τεύχος 15, No. 1, Routledge, σελ 1–20.
- Petrigani R, (1987). *Neutralità e Alleanza, le scelte di politica estera dell’Italia dopo l’Unità*, Μπολόνια: Il Mulino
- Παγκράτης, Γ., 2015. *Ιστορία της Ιταλίας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Εκδόσεις: ΚΑΛΛΙΠΙΟΣ. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3959>
- Riall, L. (1994). *The Italian Risorgimento, State, Society and National Unification*, Λονδίνο: Routledge
- Schneid, F. C. (2012). *The Second War of Italian Unification 1859-61 (Essential Histories)* Osprey Publishing L.t.d
- Φλιτούρης, Λ. Α. (2014). *Αποικιακές Αυτοκρατορίες. Η εξάπλωση της Ευρώπης στον κόσμο 16ος -20ος αι*, Ασίνη, σελ. 143-148
- Williams, Gwyn A. (1975) *Proletarian Order, Antonio Gramsci, Factory Councils and the Origins of Communism in Italy, 1911-1921*, Pluto Press: Λονδίνο 1975.
- Zamagni, V. (2002). “Salari e Profitti nell’Industria Italiana tra Decollo Industriale e Anni '30”, *Il Lavoro Come Fattore Produttivo e Come Risorsa Nella Storia*

Economica Italiana. Atti del Convegno di Studi, Ρώμη, 24/11/2000 (Eds. Sergio Zaninelli, Mario Taccolini), Vita e Pensiero: Μιλάνο, σελ. 243– 254.